

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»
Навчально-науковий юридичний інститут

О.С. ОЛІЙНИК

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Методичні вказівки
для забезпечення самостійної роботи студентів 4-го курсу
денної форми навчання

спеціальність 081 «Право»
галузь знань 08 «Право»

Івано-Франківськ, 2019

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від «30» серпня 2019 року).

Рекомендовано до друку рішенням Навчально-методичної ради навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 1 від «25» вересня 2019 року).

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 2 від «25» жовтня 2019 року).

Рецензенти:

Гейнц Р.М. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Яремак З.В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Олійник О.С. Господарське право України: Методичні вказівки для забезпечення самостійної роботи студентів 4-го курсу денної форми навчання (спеціальність 081 «Право», галузь знань 08 «Право»). Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут ПНУ, 2019.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право» ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника» і призначені для самостійної роботи студентів денної форми навчання з навчальної дисципліни «Господарське право України» та підготовки до здачі екзамену студентів 4-го курсу денної форми навчання. У методичних вказівках викладені: навчальна програма дисципліни, теми до самостійної роботи студентів, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку студента, перелік основних та контрольних питань для перевірки знань студентів, різнопланові теоретичні та практичні завдання, які сприятимуть поглибленому вивченню матеріалу з дисципліни «Господарське право України», програмові вимоги до іспиту. До тем самостійної роботи запропоновано перелік основної та додаткової літератури, нормативних актів з метою поглибленого ознайомлення студентів з конкретними правовідносинами в сфері господарювання.

Методична розробка призначена для студентів, аспірантів, викладачів.

© Олійник О. С., 2019

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	7
ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	14
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	70

ПЕРЕДМОВА

Основні засади ринкової економіки передбачають повну господарську самостійність суб'єктів господарювання, які функціонують в народному господарстві, вступаючи при цьому в різноманітні господарсько-виробничі, організаційно-господарські, внутрішньогосподарські відносини. У країнах, що трансформуються до ринкової економіки, ще більшою мірою, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою, виявляється необхідність оптимального державного регулювання економіки в перехідний період. Сьогодні є необхідність здійснення заходів, спрямованих на фінансове оздоровлення господарства, адаптації економіки і системи управління до нових умов господарювання, проведення активної соціальної політики, проведення ефективної антимонопольної політики. Звужується сфера адміністративно-правового регулювання економічних відносин, формується принципово нова система державного управління перехідною економікою, звужується коло об'єктів, що безпосередньо управляються з боку органів державної влади чи місцевого самоврядування, підсилюється роль загально-нормативного регулювання, а також саморегулювання суб'єктів господарювання, розширюється система юридичних осіб в сфері господарювання, розвиваються різні галузі господарювання.

Велике значення для розвитку господарської, зокрема, підприємницької, діяльності в умовах переходу до ринкової економіки в Україні має створення ефективних систем забезпечення доступу підприємців на ринок (легітимація суб'єктів підприємництва). Ринкова економіка зумовила виникнення різноманітних організаційних форм суб'єктів господарювання: господарські організації, громадяни-підприємці, структурні одиниці господарських організацій. Існує потреба у врегулюванні правового статусу об'єднань підприємств (господарських об'єднань, державних та комунальних об'єднань), встановлення правового режиму вільних (спеціальних) економічних зон, визначення правового режиму іноземного інвестування. З'явилися та активно розвиваються нові інститути, притаманні сучасним умовам господарювання: банкрутство, свобода конкуренції, антимонопольне регулювання, біржова діяльність. Все більшого розвитку набуває ринок цінних паперів.

Ці суспільні відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, зазначені вище чинники зумовлюють необхідність не тільки відповідного правового регулювання, але й вивчення правових засад господарської діяльності. Господарське право вивчає історію становлення та розвитку правового регулювання господарських відносин в Україні та за кордоном, виявляє закономірності, тенденції, прогалини правового регулювання цих відносин, напрацьовує рекомендації щодо вдосконалення правового регулювання та правозастосовної практики.

Українська держава сьогодні потребує кваліфікованих спеціалістів в різних галузях права, а в умовах сучасної економічної кризи діяльність юристів-цивілістів, господарників набуває істотного значення, тому необхідність вивчення навчальної дисципліни «Господарське право України» у вищих навчальних закладах нашої держави є беззаперечним.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Господарське право України» є формування у студентів цілісної системи знань про загальнотеоретичні засади правового регулювання господарської діяльності, орієнтування їх на дослідження проблематики господарського права з метою вирішення конкретних питань практичної діяльності щодо прав та інтересів учасників господарських правовідносин та забезпечення господарського правопорядку.

Основними цілями вивчення дисципліни «Господарське право України» є набуття студентами знань та розуміння змісту норм господарського права України, аналіз нормативно-

правової бази в сфері регулювання господарсько-правових відносин, формування умінь та навичок щодо самостійного розв'язання практичних проблем, що виникають в процесі реалізації господарської правосуб'єктності учасниками господарських правовідносин, правильного застосування норм господарського законодавства.

Навчальна дисципліна «Господарське право України» розроблена на основі положень Господарського Кодексу України, що набрав чинності з 1 січня 2004 року, Цивільного кодексу України з питань, які не врегульовані Господарським кодексом, об'ємної законодавчої бази та юридичної практики, що стосується господарських правовідносин, а також враховує досягнення науки цивільного права та господарського права. У Методичних вказівках містяться теми самостійної роботи з Господарського права України, питання для самоконтролю, які повинні освоїти студенти, різні види індивідуальних робіт, що можуть самостійно виконуватися студентами четвертого курсу денної форми навчання в період, що передує складанню іспиту з даної дисципліни та сприятиме більш якісному освоєнню ними матеріалу з Господарського права України.

Внаслідок вивчення навчальної дисципліни «Господарське право України» відповідно до вимог освітньої програми студенти повинні:

знати:

- ✓ проблемні питання теорії, практики та законотворчості в сфері господарських правовідносин;
- ✓ діюче господарське законодавство;
- ✓ основні положення правового статусу суб'єктів господарювання;
- ✓ способи захисту прав і законних інтересів учасників відносин у сфері господарювання;
- ✓ основні положення господарського речового, зобов'язального та договірної права;
- ✓ загальні засади господарсько-правової відповідальності;
- ✓ особливості правового регулювання окремих видів господарської діяльності;
- ✓ шляхи гармонізації господарського законодавства з цивільним правом, з міжнародним правом в сфері господарювання, правом Європейського Союзу.

вміти :

- ✓ порівнювати і аналізувати норми законодавства, що регулюють відносини з приводу безпосереднього здійснення чи управління господарською діяльністю;
- ✓ правильно тлумачити і застосовувати на практиці норми господарського законодавства;
- ✓ узагальнювати практику реалізації норм господарського права та робити відповідні висновки;
- ✓ застосовувати знання та навички, набуті при вивченні теоретичного матеріалу з господарського права до конкретних ситуацій, що складаються в процесі організації та здійснення господарської діяльності;
- ✓ визначати межі можливого використання набутих знань із господарського права у процесі право творення в Україні.

Запропоновані вказівки та завдання «Господарського права України» сприятимуть позааудиторній роботі студентів з вказаної навчальної дисципліни, нададуть можливість перевірити свої знання та навички при вирішенні різних практичних ситуацій та тестів, запропонованих у даному збірнику, що тим самим дозволить студентам більш якісно підготуватися до контролю знань.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

ТЕМА	кількість год.		
	лекції	семінари	сам. роб.
Модуль I. Загальна частина. Особливості правового статусу суб'єктів господарювання			
Тема № 1. Господарська діяльність: поняття та правова характеристика. Підприємництво як вид господарської діяльності	-	-	5
Тема № 2. Поняття, метод, система господарського права як галузі права, науки та навчальної дисципліни. Господарські правовідносини. Джерела господарського права	-	-	6
Тема № 3. Правові основи державного впливу на економіку та господарську діяльність	-	-	4
Тема № 4. Загальна характеристика суб'єктів господарського права - учасників відносин у сфері господарювання	2	-	4
Тема № 5. Правове становище підприємств	-	2	5
Тема № 6. Правове становище господарських товариств. Види господарських товариств та їх особливості.	2	-	6
Тема № 7. Правовий статус кооперативів.	-	-	4
Тема № 8. Господарські об'єднання та органи господарського керівництва. Правове становище інших суб'єктів господарювання	-	-	7
Тема № 9. Правовий режим майна суб'єктів господарювання	-	-	7
Модуль II. Господарські зобов'язання та договори			
Тема № 10. Загальні положення про зобов'язання у сфері господарювання	-	-	7
Тема № 11. Правова характеристика господарських договорів (поняття, ознаки, функції, динаміка)	-	-	8
Тема № 12. Правова характеристика окремих видів договорів у сфері господарювання	-	-	8
Тема № 13. Основні засади господарсько-правової відповідальності	2	-	7
Тема № 14. Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції	-	-	8
Тема № 15. Правове регулювання цін та ціноутворення	-	-	6
Тема № 16. Комерційний розрахунок та банкрутство в господарській діяльності	-	-	7
Модуль III. Спеціальна частина. Правове регулювання окремих видів господарської діяльності			
Тема № 17. Правове регулювання біржової діяльності	2	-	6
Тема № 18. Правове регулювання комерційного посередництва у сфері господарювання (агентські відносини)	-	-	8
Тема № 19. Правове регулювання фінансової діяльності. Посередництво у здійсненні операцій з цінними	-	-	10

паперами.			
Тема № 20. Інвестиційна діяльність та особливості її правового регулювання.	-	1	7
Тема № 21. Правовий режим іноземних інвестицій	-	1	7
Тема № 22. Інноваційна діяльність в сфері господарювання	2	-	6
Тема № 23. Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)	-	-	7
Тема № 24. Загальні засади правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності	-	-	8
Тема № 25. Правове регулювання спеціальних режимів господарювання	-	-	8
Загальна кількість годин:	10	4	166

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО УКРАЇНИ» ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальна частина.

Особливості правового статусу суб'єктів господарювання

ТЕМА 1. Господарська діяльність: поняття та правова характеристика.

Підприємництво як вид господарської діяльності

Історія становлення та розвитку правового регулювання господарської сфери суспільного життя. Культурно-історичні передумови виникнення господарського права. Особливості розвитку господарського права в XX столітті. Становлення господарського права в незалежній Україні. Поняття, ознаки, види, принципи здійснення господарської діяльності. Поняття, значення організаційно-господарських засад у сфері господарювання.

Поняття і види підприємницької діяльності. Цілі підприємницької діяльності. Ознаки підприємництва. Ризики в підприємницькій діяльності. Підприємництво як об'єкт державного регулювання.

ТЕМА 2. Поняття, метод, система господарського права як галузі права, науки та навчальної дисципліни. Господарські правовідносини. Джерела господарського права

Поняття господарського права як галузі права. Предмет та метод господарського права. Принципи та функції господарського права. Місце господарського права серед інших галузей права. Система господарського права. Взаємозв'язок господарського права з іншими галузями права. Господарське право як правова наука та навчальна дисципліна. Правове регулювання господарської діяльності в зарубіжних країнах.

Господарські правовідносини: поняття, особливості, структура. Види господарських правовідносин. Приватно-правові та публічно-правові відносини в сфері підприємництва. Розмежування відносин в сфері господарювання з іншими видами відносин.

Поняття та ознаки господарського законодавства. Господарсько-правові норми: поняття та види. Система господарського законодавства. Конституційні засади правопорядку у сфері господарювання. Правова характеристика Господарського кодексу України.

Співвідношення Господарського і Цивільного кодексів України в сфері регулювання приватної діяльності. Закони, що регулюють господарську діяльність. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері господарювання. Локальні нормативно-правові акти в сфері господарювання. Місце та роль господарської практики в удосконаленні регулювання господарських відносин. Роль міжнародних договорів України в системі господарського законодавства. Звичаї ділового обороту (міжнародні торговельні звичаї). Основні напрямки вдосконалення господарського законодавства. Методологія тлумачення господарсько-правових актів.

ТЕМА 3. Правові основи державного впливу на економіку та господарську діяльність

Рівні та форми регулювання господарської діяльності. Державний рівень організації та управління господарською сферою країни. Поняття методів, засобів, форм державного регулювання економіки. Державна економічна політика, економічна тактика, економічна стратегія. Правові форми державного управління економікою (нормативне регулювання, прогнозування, планування, програмування, управління поточними справами, контроль, нагляд). Адміністративні та економічні методи державного управління економікою. Особливості управління господарською діяльністю у державному та комунальному секторах економіки. Державне регулювання економіки в зарубіжних країнах. Регуляторні акти в сфері господарювання. Ліцензування, патентування та квотування як засоби державного регулювання в сфері господарювання. Сертифікація та стандартизація. Застосування нормативів та лімітів в сфері господарювання. Регулювання цін та тарифів у сфері господарювання. Державне замовлення в сфері господарювання. Обмеження монополізму та сприяння змагальності в сфері господарювання.

ТЕМА 4. Загальна характеристика суб'єктів господарського права – учасників відносин у сфері господарювання

Поняття та ознаки суб'єктів господарського права – учасників відносин в сфері господарювання. Види суб'єктів господарського права. Поняття, ознаки, види суб'єктів господарювання. Фіктивна діяльність суб'єкта господарювання. Загальні та спеціальні умови створення суб'єктів господарювання. Загальна характеристика установчих документів суб'єктів господарювання. Статут та засновницький договір як установчі документи суб'єктів господарювання. Модельний статут. Державна реєстрація суб'єктів господарської діяльності – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Новели законодавчого врегулювання державної реєстрації суб'єктів господарювання. Засоби індивідуалізації суб'єктів підприємницької діяльності. Припинення діяльності суб'єкта господарювання: реорганізація, ліквідація. Дозвільна система у сфері господарської діяльності (ліцензування, патентування тощо).

ТЕМА 5. Правове становище підприємств

Поняття підприємства та його основні ознаки. Розбіжності у понятті підприємства за нормами Цивільного та Господарського кодексів України. Види та організаційні форми підприємств. Організаційна структура підприємства. Управління підприємством. Майно підприємства. Зовнішньоекономічна та соціальна діяльність підприємства.

Особливості створення та діяльності підприємств державної форми власності (державні комерційні та казенні підприємства). Господарське зобов'язання державного унітарного

підприємства, щодо вчинення якого є заінтересованість. Значні господарські зобов'язання державного унітарного підприємства. Підприємства комунальної форми власності: особливості створення та діяльності. Господарське зобов'язання комунального унітарного підприємства, щодо вчинення якого є заінтересованість. Підприємства колективної власності: поняття та види. Приватні підприємства: поняття та особливості правового статусу. Спільні комунальні підприємства. Підприємства, засновані на змішаній формі власності. Фермерське господарство: поняття та його місце серед інших суб'єктів господарювання. Підприємства з іноземними інвестиціями: поняття, організаційно-правові форми, особливості створення та діяльності.

ТЕМА 6. Правове становище господарських товариств. Види господарських товариств та їх особливості

Історія виникнення господарських товариств. Поняття та основні ознаки господарських товариств. Класифікація господарських товариств. Співвідношення правового становища господарських товариств за нормами Цивільного та Господарського кодексів України. Установчі документи господарського товариства. Майно та майнові права в господарському товаристві. Управління господарським товариством. Облік і звітність господарського товариства.

Особливості правового становища акціонерних товариств. Поняття акціонерного товариства та його ознаки. Типи акціонерного товариства. Порядок створення акціонерного товариства. Акції та їх види в акціонерному товаристві. Органи управління акціонерним товариством. Права та обов'язки акціонерів. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю. Порядок створення товариства з обмеженою відповідальністю. Органи управління товариством з обмеженою відповідальністю. Права та обов'язки учасників товариства з обмеженою відповідальністю. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю. Правове становище повних товариств. Особливості правового становища командитних товариств.

ТЕМА 7. Правовий статус кооперативів.

Поняття підприємства колективної власності в Господарському Кодексі України. Види підприємств колективної власності. Законодавство України про кооперацію. Поняття кооперативу та його види. Правове становище виробничих кооперативів. Принципи діяльності виробничого кооперативу. Загальні умови створення виробничого кооперативу. Членство у виробничому кооперативі. Права та обов'язки членів виробничого кооперативу. Майно у виробничому кооперативі. Органи управління виробничим кооперативом. Припинення діяльності виробничого кооперативу. Споживчі та обслуговуючі кооперативи: поняття, ознаки.

ТЕМА 8. Господарські об'єднання та органи господарського керівництва. Правове становище інших суб'єктів господарювання

Поняття господарських об'єднань та їх ознаки. Види господарських об'єднань. Поняття об'єднання підприємств та організаційно-правові форми об'єднань підприємств. Статус підприємства - учасника об'єднання підприємств. Управління об'єднанням підприємств. Майнові відносини в об'єднанні підприємств. Вихід учасника з об'єднання. Припинення об'єднання підприємств. Правове становище асоціації. Поняття корпорації, її ознаки та особливості діяльності. Правова характеристика концерну. Поняття та особливості

діяльності консорціуму. Асоційовані підприємства. Холдингові компанії: поняття, ознаки. Види холдингових компаній. Правове становище органів господарського керівництва.

Громадянин у сфері господарювання. Суб'єкти некомерційної господарської діяльності (неприбуткові організації). Правовий статус кредитної спілки у сфері господарювання.

ТЕМА 9. Правовий режим майна суб'єктів господарювання

Поняття та види правового режиму майна суб'єктів господарювання. Відносини власності у сфері господарювання. Право господарського відання та право оперативного управління. Поняття та джерела формування майна суб'єктів господарювання. Склад майна суб'єктів господарювання. Основні фонди та оборотні засоби. Спеціальні фонди та резерви. Прибуток (дохід) суб'єктів господарювання як основний узагальнюючий показник фінансових результатів його господарської діяльності. Гарантії та захист майнових прав суб'єктів господарювання. Використання природних ресурсів у сфері господарювання. Використання прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. Поняття та загальні засади здійснення корпоративних прав. Правовий режим цінних паперів у сфері господарювання. Приватизація як джерело формування майна підприємців. Права суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці.

Змістовий модуль 2. Господарські зобов'язання та договори

ТЕМА 10. Загальні положення про зобов'язання у сфері господарювання

Поняття господарського зобов'язання та підстави його виникнення. Види господарських зобов'язань. Майново-господарські зобов'язання, організаційно-господарські зобов'язання, соціально-комунальні зобов'язання, публічні зобов'язання. Умови виконання господарських зобов'язань. Виконання господарського зобов'язання третьою особою. Забезпечення виконання господарських зобов'язань. Банківська гарантія забезпечення виконання господарських зобов'язань. Загальногосподарські (публічні) гарантії виконання зобов'язань. Передача (делегування) прав у господарських зобов'язаннях. Припинення господарських зобов'язань. Розірвання господарського зобов'язання. Недійсність господарського зобов'язання. Правові наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним.

ТЕМА 11. Правова характеристика господарських договорів (поняття, ознаки, функції, динаміка)

Господарське договірне право – комплексний правовий інститут в системі права України. Поняття та ознаки господарського договору, його функції. Види та форма договорів у сфері господарювання. Загальні умови укладання договорів, що породжують господарське зобов'язання. Істотні умови господарського договору. Порядок укладення, зміни, припинення та розірвання господарських договорів. Особливості укладання попередніх договорів. Особливості укладання господарських договорів за державним замовленням, на основі вільного волевиявлення сторін, примірних і типових договорів. Особливості укладання господарських договорів на біржах, ярмарках та публічних торгах. Укладання організаційно-господарських договорів. Укладання господарських договорів за рішенням суду. Виконання господарських договорів та наслідки невиконання.

ТЕМА 12. Правова характеристика окремих видів договорів у сфері

господарювання

Господарсько-торговельна діяльність: поняття, ознаки, види. Договори на реалізацію продукції (товарів). Правова характеристика договору поставки. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Правова характеристика договору енергопостачання. Договори на передачу майна в тимчасове користування. Правова характеристика договору оренди. Лізинг у сфері господарювання. Міна (бартер) в сфері господарювання. Зберігання у товарному складі. Підрядні договори. Транспортні договори. Договори про спільну діяльність. Інші види договорів у підприємницькій діяльності та особливості їх регулювання в різних сферах ринкової економіки.

ТЕМА 13. Основні засади господарсько-правової відповідальності

Поняття, ознаки, принципи господарсько-правової відповідальності. Функції господарсько-правової відповідальності. Види господарсько-правової відповідальності. Підстави та межі господарсько-правової відповідальності. Зменшення розміру та звільнення від відповідальності. Прострочення боржника та кредитора. Досудовий порядок реалізації господарсько-правової відповідальності. Відшкодування збитків у сфері господарювання. Склад та розмір відшкодування збитків. Умови і порядок відшкодування збитків. Солідарне відшкодування збитків. Регресні вимоги щодо відшкодування збитків. Відшкодування збитків у разі порушення грошових зобов'язань. Штрафні та оперативно-господарські санкції. Поняття та визначення розміру штрафних санкцій в сфері господарювання. Порядок застосування штрафних санкцій. Поняття та види оперативно-господарських санкцій. Підстави та порядок застосування оперативно-господарських санкцій. Адміністративно-господарські санкції: поняття та види. Строки застосування адміністративно-господарських санкцій.

ТЕМА 14. Обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції

Загальна характеристика антимонопольно-конкурентного законодавства. Поняття та основні принципи економічної конкуренції. Державне регулювання економічної конкуренції. Правове регулювання монопольного становища суб'єктів господарювання. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Особливості правового регулювання природних монополій в Україні. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції. Захист від недобросовісної конкуренції.

ТЕМА 15. Правове регулювання цін та ціноутворення

Законодавство про ціни і ціноутворення. Основні напрями державної цінової політики. Ціна як економічна та правова категорія. Види цін та їх характеристика. Вільні ціни та державні регульовані ціни. Способи державного регулювання цін. Органи державного контролю (нагляду) та спостереження у сфері ціноутворення. Державне спостереження у сфері ціноутворення. Адміністративно-господарські санкції за порушення законодавства про ціни і ціноутворення.

ТЕМА 16. Комерційний розрахунок та банкрутство в господарській діяльності

Сутність та історія комерційного (господарського) розрахунку. Поняття неплатоспроможності боржника. Види та критерії неплатоспроможності. Заходи щодо

запобігання банкрутству суб'єктів підприємництва. Державна політика з питань банкрутства. Поняття банкрутства. Учасники інституту банкрутства. Порядок визнання суб'єкта підприємництва банкрутом. Процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника. Санація. Розпорядження майном боржника. Мирова угода. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство. Правові наслідки визнання боржника банкрутом. Черговість задоволення вимог кредиторів. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство. Особливості процедури банкрутства окремих категорій суб'єктів господарювання.

Змістовий модуль 3. Спеціальна частина.

Правове регулювання окремих видів господарської діяльності.

ТЕМА 17. Правове регулювання біржової діяльності

Поняття торговельно-біржової діяльності. Поняття ознаки та класифікація бірж. Історичні передумови зародження бірж за кордоном та в Україні. Правове становище товарної біржі: поняття, порядок створення, функції та принципи діяльності. Права та обов'язки товарної біржі. Права та обов'язки членів біржі. Управління товарною біржею та операції в біржовій торгівлі. Порівняльно-правова характеристика управління торгово-біржовою діяльністю в інших країнах. Майно товарної біржі. Правила біржової торгівлі. Біржові торги. Біржові угоди: поняття, види, порядок укладення та реєстрація. Припинення товарної біржі.

ТЕМА 18. Правове регулювання комерційного посередництва у сфері господарювання (агентські відносини)

Поняття комерційного посередництва (агентської діяльності) та його характеристика. Підстави виникнення агентських відносин. Правова характеристика агентського договору. Предмет агентського договору. Схвалення угоди, укладеної комерційним агентом без повноваження на її укладення або з перевищенням повноважень. Немонопольні і монопольні агентські відносини. Взаєморозрахунки в агентських відносинах. Обов'язки щодо нерозголошення конфіденційної інформації в агентських відносинах. Відповідальність за порушення агентського договору. Припинення агентського договору.

ТЕМА 19. Правове регулювання фінансової діяльності. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами.

Поняття та правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Правовий режим фінансових послуг та державні обмеження у їх здійсненні. Поняття банківської системи України, її структура. Місце та співвідношення з банківськими установами небанківських організацій. Правове становище Національного банку України: порядок створення, структура, функції та повноваження. Поняття та правовий статус комерційного банку. Правове регулювання банківських операцій. Поняття банківських операцій та їх види. Особливості правового регулювання бухгалтерського обліку та оподаткування банківських операцій. Поняття, характеристика, види банківського рахунку. Договір на розрахунково-касове обслуговування банківського рахунку. Поняття банківської та комерційної таємниці в банківських установах. Банківські операції та їх публічно-правові обмеження.

Правове забезпечення страхування у сфері господарювання. Суб'єкти страхової діяльності у сфері господарювання. Договір страхування. Посередництво у здійсненні

операцій з цінними паперами. Правовий статус фондової біржі. Порядок створення та особливості функціонування фондової біржі. Особливості припинення діяльності фондової біржі. Аудиторська діяльність в сфері господарювання. Поняття та види аудиту. Аудиторська палата України.

ТЕМА 20. Інвестиційна діяльність та особливості її правового регулювання

Законодавство України про інвестиції та інвестиційну діяльність. Поняття, ознаки інвестицій та інвестиційної діяльності. Види інвестицій. Форми здійснення інвестицій. Інвестиційний проект. Учасники інвестиційної діяльності. Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності. Державне регулювання інвестиційних процесів в Україні. Інвестиційна політика України. Державна експертиза інвестиційних проектів. Гарантії та захист інвестицій. Здійснення вітчизняних інвестицій за межі України. Відповідальність суб'єктів інвестиційної діяльності. Умови припинення інвестиційної діяльності.

ТЕМА 21. Правовий режим іноземних інвестицій

Поняття та види іноземних інвестицій. Іноземні інвестори. Форми здійснення іноземних інвестицій. Оцінка іноземних інвестицій. Правовий режим іноземних інвестицій. Державні гарантії захисту іноземних інвестицій. Гарантії у разі зміни законодавства. Гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності. Гарантії переказу за кордон доходів, прибутків та інших коштів, отриманих іноземним інвестором. Гарантії щодо примусового вилучення іноземних інвестицій та незаконних дій державних органів та їх посадових осіб. Підприємства з іноземними інвестиціями та іноземні підприємства.

ТЕМА 22. Інноваційна діяльність в сфері господарювання

Сучасний стан структури економіки України та заходи щодо її реформування. Державна науково-технічна та інноваційна політика, її сутність, цілі і принципи. Інноваційна діяльність: поняття та ознаки. Види інноваційної діяльності. Форми інвестування інноваційної діяльності. Організаційні форми реалізації інноваційної діяльності (технополіси, технопарки, наукові парки, інноваційні інкубатори, венчурні підприємства). Договір на створення і передачу науково-технічної продукції. Державні гарантії інноваційної діяльності.

ТЕМА 23. Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)

Поняття комерційної концесії. Поняття договору комерційної концесії та його істотні умови. Вимоги до форми договору комерційної концесії. Поняття та зміст комерційної субконцесії. Винагорода за договором комерційної концесії. Обов'язки право володільця та користувача за договором комерційної концесії. Обмеження прав сторін за договором комерційної концесії. Відповідальність правоволодільця за вимогами, що заявляються до користувача. Зміна та розірвання договору комерційної концесії. Наслідки зміни торговельної марки чи іншого позначення право володільця.

ТЕМА 24. Загальні засади правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Необхідність, сутність, цілі та принципи зовнішньоекономічної політики Української держави. Основні форми, методи, інструменти впливу держави на функціонування

зовнішньоекономічного сектору. Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, реалізація права на її здійснення. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій. Поняття, види та зміст зовнішньоекономічного договору (контракту). Валютні рахунки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Захист державою прав та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Реєстрація зовнішньоекономічних договорів. Правила ІНКОТЕРМС. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.

ТЕМА 25. Правове регулювання спеціальних режимів господарювання

Поняття спеціального режиму господарювання та його ознаки. Види спеціальних режимів господарювання. Поняття спеціальної (вільної) економічної зони та її ознаки. Типи спеціальних (вільних) економічних зон. Документи для створення спеціальної (вільної) економічної зони. Порядок утворення спеціальної (вільної) економічної зони. Органи управління спеціальною (вільною) економічною зоною. Припинення спеціальних (вільних) економічних зон. Державні гарантії інвестицій у спеціальній економічній зоні. Території пріоритетного розвитку. Концесії. Концесійний договір. Виключна (морська) економічна зона. Здійснення господарської діяльності на державному кордоні України. Інші види спеціальних режимів господарювання. Гарантії прав учасників господарських відносин в умовах спеціального режиму господарювання.

ТЕМАТИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Модуль 1. Загальна частина.

Особливості правового статусу суб'єктів господарювання.

ТЕМА 1.

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА.

ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ВИД ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Господарська діяльність – та сфера суспільного життя, що забезпечує суспільство необхідними для задоволення його членів, різноманітних організацій та держави в цілому матеріальними благами шляхом виробництва, яке постійно зазнає змін та розвитку. Господарська діяльність надзвичайно різноманітна, що викликає потребу її класифікації з метою забезпечення оптимального правового регулювання господарської діяльності та її видів, враховуючи специфіку останніх.

Вивчаючи основоположні засади правового регулювання господарської діяльності, студенти повинні освоїти поняття господарської діяльності та її ознаки, встановити основні етапи розвитку сфери господарювання та специфіку правового регулювання на кожному історичному етапі, знати критерії розмежування господарської діяльності на певні види та володіти знаннями про особливості видів господарської діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Особливості становлення та розвитку правового регулювання господарської діяльності.
2. Визначення поняття «господарська діяльність» та її ознаки. Зміст господарської діяльності.
3. Принципи здійснення господарської діяльності.

4. Види господарської діяльності та їх характеристика.

5. Правова характеристика підприємницької діяльності: поняття, ознаки, принципи здійснення, нормативно-правове регулювання.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть ключові етапи розвитку правового регулювання господарської діяльності?

2. Назвіть основні нормативні акти Франції та Великобританії, які вплинули на розвиток правового регулювання торгових (господарських) відносин?

3. Охарактеризуйте спроби кодифікації правового регулювання господарської сфери суспільного життя у радянський період?

4. Поясніть зміст наукової школи «єдиного господарського права»?

5. Поясніть зміст та мету здійснення господарської діяльності?

6. Охарактеризуйте принципи господарювання, закріплені у ст. 6 Господарського кодексу України?

7. Охарактеризуйте такі ознаки підприємницької діяльності як самостійність, ініціативність, ризиковість, інноваційність?

Ключові терміни:

Господарювання, господарська діяльність, підприємницька діяльність, комерційна діяльність, прибуткова діяльність, виробництво, товар, некомерційна господарська діяльність, самостійність, ініціативність, ризиковість, прибуток, приватні інтереси, публічні інтереси, економічна багатоманітність, захист національного товаровиробника.

Практичні завдання:

1. В економічній теорії вживаються терміни «економічна конституція» та «конституційна економіка». Що під ними розуміють та як вказані терміни співвідносяться з поняттям «конституційні основи підприємництва»?

2. Дайте правову характеристику поняттю «економічний публічний порядок» та порівняйте зазначений термін з поняттями «господарський порядок», «суспільний господарський порядок» (Г.Л. Знаменський).

3. Охарактеризуйте право громадян на здійснення підприємницької діяльності в контексті невідчужуваного природного права.

4. В науковій літературі висловлювалися різні точки зору щодо співвідношення понять «економічна діяльність», «господарська діяльність», «підприємницька діяльність», «комерційна діяльність» за авторством В.В. Лаптева, В.К. Мамутова, Є.А. Суханова, П.П. Цитовича, Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. Ознайомтеся з науковими підходами перелічених авторів та висловіть свою позицію щодо вказаних категорій.

5. Вирішіть тестові завдання:

5.1. Діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність є?

1) виробнича діяльність; 2) господарська діяльність; 3) майнова діяльність; 4) організаційна діяльність.

5.2. Сферу господарських відносин становлять господарсько-виробничі, внутрішньогосподарські відносини та?

1) майново-господарські відносини; 2) організаційно-господарські відносини; 3) публічні відносини; 4) соціальні відносини.

5.3. Що із переліченого не відповідає дійсності. Загальними принципами господарювання є?

1) забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання; 2) пріоритетний захист державою суб'єктів господарювання державної форми власності; 3) вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України; 4) захист національного товаровиробника.

5.4. Основним кодифікованим нормативно-правовим актом, що регламентує відносини у сфері здійснення господарської діяльності є?

1) Кодекс торговельного мореплавства; 2) Господарський кодекс України; 3) Торговий кодекс України; 4) Підприємницький кодекс України.

5.5. Господарський кодекс України відповідно до Конституції України встановлює правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на?

1) множинності суб'єктів господарювання; 2) різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності; 3) унітарності суб'єктів господарювання; 4) складності суб'єктів господарювання.

5.6. Самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку є?

1) підприємництво; 2) некомерційна господарська діяльність; 3) організаційно-господарська діяльність; 4) неприбуткова господарська діяльність.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

5. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

6. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

7. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.

8. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.

9. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

ТЕМА 2.

ПОНЯТТЯ, МЕТОД, СИСТЕМА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ЯК ГАЛУЗІ ПРАВА, НАУКИ ТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ. ГОСПОДАРСЬКІ ПРАВОВІДНОСИНИ. ДЖЕРЕЛА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА.

Господарське право, як і будь-яку іншу юридичну дисципліну, можна визначити, насамперед, за предметною ознакою, тобто за сукупністю суспільних відносин, що регулюються нормами господарського права. Як і інші галузі права, господарське право має свій спеціальний правовий режим, характеризується наявністю самостійного предмету та методів правового регулювання, джерел, принципів, об'єктів правового регулювання. Разом з тим, в наукових джерелах неоднозначними є погляди ряду науковців щодо самостійності господарського права як галузі права. Тому, в процесі підготовки теми слід охарактеризувати своє відношення до самостійності господарського права як галузі права на основі аналізу різних доктринальних позицій з цього приводу. Необхідно з'ясувати, як розвивалося господарське право на різних етапах історичного розвитку, розкрити взаємозв'язки господарського права з іншими галузями права, насамперед, з цивільним правом.

В контексті теми самостійної роботи важливим є розуміння співвідношення між господарським правом як галуззю права, як наукою та навчальною дисципліною, оскільки відповідні інституції мають як спільні характеристики, так і володіють індивідуальними особливостями, а тому їх необхідно розрізняти. Окрему увагу слід звернути на характеристику господарських правовідносин, їх ознаки та місце в системі правовідносин.

Норми господарського права як загальні правила поведінки суб'єктів господарських правовідносин функціонують завдяки своїй нормативній формі – формі нормативних актів. Система господарського законодавства обумовлена загальною предметом регулювання. При вивченні цієї теми необхідно звернути увагу на особливості господарського законодавства, зокрема такі як множинність актів законодавства, комплексний зміст актів законодавства тощо. Необхідно з'ясувати співвідношення між Господарським та Цивільним Кодексами України, визначити, на які види (блоки) поділяється господарське законодавство за юридичною силою. А також з'ясувати можливі шляхи вдосконалення господарського законодавства з врахуванням сучасних умов господарювання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття господарського права як галузі права. Предмет та метод господарського права.
2. Господарське право як наука та навчальна дисципліна.
3. Поняття, ознаки, види господарських правовідносин.
4. Поняття, ознаки, особливості господарського законодавства.
5. Система господарського законодавства.
6. Конституційні засади в сфері господарювання.
7. Закони, підзаконні акти в сфері господарювання. Локальна нормотворчість. Інші джерела господарського права.
8. Шляхи розвитку та вдосконалення господарського законодавства.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть ознаки господарських правовідносин. Які є підстави виникнення, зміни та припинення господарських правовідносин?
2. Як класифікуються господарські правовідносини за взаємним становищем сторін?
3. Відмежуйте господарські правовідносини від інших видів цивільних правовідносин?
4. Назвіть та поясніть методи правового регулювання господарських відносин?
5. Охарактеризуйте наукові позиції щодо самостійності господарського права як галузі права та назвіть їх представників?

Ключові терміни:

Господарська діяльність, підприємницька діяльність, господарське право як галузь права, господарське право як навчальна дисципліна, наука господарського права, господарські правовідносини, Господарський кодекс, установчі документи, статут, засновницький договір, модельний статут, торговий звичай, звичаї ділового обороту, правила Інкотермс, метод автономних приписів, метод координації, метод рекомендації, метод владних приписів.

Практичні завдання:

1. Охарактеризуйте закон як джерело господарського права. У чому проявляється пріоритет Господарського кодексу України над іншими законодавчими актами в сфері господарювання. Наведіть приклади.

2. Проаналізуйте ст. ст. 1, 3 Господарського кодексу України. Визначте коло суспільних відносин, що складають предмет господарського права.

3. Сформулюйте власну позицію щодо обов'язковості ненормативних актів органів державної влади, що визначають загальні умови здійснення господарської діяльності: програми, концепції, доктрини, стратегії. Наведіть приклади таких актів.

4. Назвіть види підзаконних нормативно-правових актів в сфері господарювання та наведіть конкретні приклади.

5. Вирішіть тестові завдання:

5.1. Господарський кодекс України відповідно до Конституції України встановлює правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на?

1) множинності суб'єктів господарювання; 2) різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності; 3) унітарності суб'єктів господарювання; 4) складності суб'єктів господарювання.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

5. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

6. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

7. Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини: монографія. К.: Видавничий дім «Слово», 2008. 512 с.

8. Віхров О.П. Організаційно-господарські зобов'язання з контролю (нагляду) за господарською діяльністю. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/28524/15-Vikhrov.pdf?sequence=1>

9. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.

10. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиной. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.

11. Знаменский Г. Л. Новое хозяйственное право. Избранные труды : сб. науч. трудов / Г. Л. Знаменский. – К. : Юринком Интер, 2012. 348 с. *Вісник ІСПД НАН України*. 2011. № С. 77-82.

12. Карчевський К. А. Проблеми визначення змісту господарського (підприємницького) права, як галузі права та навчальної дисципліни. *Проблеми господарського права і методика його викладання*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 12–13 трав. 2006 р.). Донецьк: ДЮІ ЛДУВС, 2006. С. 59–66.

13. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беляневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

14. Петров Є. В. Господарське право та його складові елементи. *Актуальні проблеми правовідносин в приватній сфері*: матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова, м. Харків, 23 груд. 2011 р. Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого». Х.: Юрайт, 2012. С. 40-44.

15. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства*. Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). К.: Вид-во Ліра-К, 2015. 254 с. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12220.pdf>

ТЕМА 3.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ ТА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.

На сьогодні регулювання господарської діяльності полягає у поєднанні публічних та приватних інтересів суб'єктів господарювання та формування на основі цього оптимального балансу регулювання господарських відносин. Адже господарська діяльність, як і будь-яка інша діяльність, вимагає організації та управління, що реалізовується шляхом здійснення господарської політики. Господарська політика в сфері господарювання – це поєднання організаційних, адміністративних, правових, економічних заходів, які лише в сукупності можуть ефективно впливати на розвиток господарської діяльності.

Ознайомлюючись із основами державного впливу на економіку та господарську діяльність, студенти повинні освоїти зміст та значення організаційно-управлінських засад у сфері господарювання, рівні та форми регулювання господарської діяльності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, значення організаційно-управлінських засад у сфері господарювання. Державна регуляторна політика у сфері господарювання.

2. Рівні та форми регулювання господарської діяльності. Економічні теорії регулювання економіки.

3. Прямі та непрямі методи державного впливу на господарські відносини.

4. Планування та прогнозування господарської діяльності.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Охарактеризуйте державне замовлення як засіб державного регулювання господарської діяльності?

2. Охарактеризуйте заборони та обмеження при здійсненні господарської діяльності?

3. У чому полягає різниця між економічною тактикою та економічною стратегією?

4. Охарактеризуйте особливості ліцензування в сфері здійснення господарської діяльності?

5. Поясніть, що означає термін «політика інституційних перетворень» в сфері господарювання?

6. Наведіть та поясніть основні чинники планування та прогнозування господарської діяльності?

7. Наведіть приклади адміністративних та економічних методів регулювання господарською діяльністю та суб'єктів їх застосування?

Ключові терміни:

Державна економічна політика, економічна стратегія, економічна тактика, структурно-галузева політика, інвестиційна політика, амортизаційна політика, політика інституційних перетворень, цінова політика, зовнішньоекономічна політика, прогнозування, планування, програмування, управління поточними справами, контроль, адміністративні методи державного управління економікою, економічні методи державного управління економікою, ліцензування, патентування, стандартизація, сертифікація, державне замовлення.

Практичні завдання:

1. Суб'єкт підприємницької діяльності гр. Коваленко відкрив магазин з продажу будівельних матеріалів. Згодом він на умовах оренди використовував у іншому приміщенні підрозділ, де також здійснював реалізацію будівельних матеріалів. Чи необхідно придбати торговельний патент в даному випадку? Які види діяльності за законодавством підлягають патентуванню? У чому полягає різниця між патентуванням та ліцензуванням?

2. До міжнародних домовленостей, договорів та інших документів щодо регулювання підприємницької діяльності відносять: Принципи міжнародних комерційних договорів (УНІДРУА); Конвенція про привілеї та імунітет Об'єднаних Націй; Міжнародні правила тлумачення торгових термінів (Інкотермс); Домовленість про принципи і порядок виконання Договору про звичайне озброєння в Європі.

3. Закінчіть речення. Держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування?

1) є суб'єктами господарювання; 2) не є суб'єктами господарювання; 3) є суб'єктами господарювання, якщо це не суперечить їх статутній діяльності; 4) можуть бути суб'єктами господарювання, якщо це прямо передбачено законом.

4. Здійснення підприємницької діяльності органами державної влади та органами місцевого самоврядування?

1) дозволяється; 2) забороняється; 3) дозволяється у передбачених законом випадках; 4) дозволяється за відсутності конфлікту інтересів.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>
5. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>
6. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
8. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарювання: Закон України від 11.09.2003. № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
9. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012. № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. Ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
10. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
11. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
12. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
13. Гальчинский А. Экономическая наука: проблемы методологического обновления. *Экономика Украины*. 2007. № 3. С.4-13.
14. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одиссей, 2012. 640 с.
15. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
16. Подцерковний О.П., Ломакіна О.А. Проблеми визначення методів та форм державного регулювання господарських відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 8. С. 3-6.
17. Задохайло Д. Державне регулювання ринкових відносин як актуальна юридична проблема. *Українське комерційне право*. № 6. 2005. С. 18-2.
18. Квасніцька О.О. Державна реєстрація суб'єктів господарювання як інститут господарського права. *Юридичний вісник*. № 3. 2007. С. 34-38.
19. Мамутов В.К. О сочетании регулирования и рыночной саморегуляции. *Экономика Украины*. 2006. № 1. С.59-62.
20. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
21. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства*. Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). К.: Вид-во Ліра-К, 2015. 254 с. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12220.pdf>

22. Саніахметова Н. Поняття державного регулювання підприємництва. *Українське комерційне право*. 2005. № 6. С. 10-17.

ТЕМА 4.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА – УЧАСНИКІВ ВІДНОСИН У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Основою правового регулювання господарського права є певні відносини за участю особливих учасників – учасників господарських відносин чи суб'єктів господарського права. Їх статус розкривається через сукупність правових, економічних, організаційних ознак, що дозволяють виділити таких учасників з-поміж інших суб'єктів правовідносин. Тому, вивчаючи матеріал вказаної теми студентам необхідно з'ясувати та визначити співвідношення та зміст понять «учасники відносин у сфері господарювання», «суб'єкти господарського права», «суб'єкти господарювання». Для розуміння вказаних понять необхідно дослідити ключову ознаку, яка характеризує правовий статус суб'єкта господарського права – господарську компетенцію (господарську правосуб'єктність).

Серед учасників господарських відносин окрему увагу необхідно приділити суб'єктам господарювання, що складають найбільшу і найважливішу для господарської діяльності групу суб'єктів господарського права. Оскільки в економіці України створюються і функціонують суб'єкти господарювання різних організаційно-правових форм, то законодавство передбачає загальний і спеціальний порядок їх створення, на що необхідно звернути увагу при підготовці.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття та ознаки учасників господарських правовідносин. Співвідношення категорій «учасник господарських відносин», «суб'єкт господарського права», «суб'єкт господарювання».
2. Види суб'єктів господарського права.
3. Правова характеристика суб'єктів господарювання: поняття, ознаки, види.
4. Особливості утворення та припинення суб'єктів господарювання.
5. Установчі документи та державна реєстрація суб'єктів господарювання.
6. Особливості правового статусу органів державної влади та органів місцевого самоврядування як учасників господарських відносин.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть та поясніть ознаки суб'єкта господарювання?
2. Поясніть значення організаційно-правової форми для юридичної особи – суб'єкта господарювання?
3. Наведіть приклади суб'єктів господарювання державного сектора економіки?
4. Охарактеризуйте особливості правового статусу споживача як учасника господарських правовідносин?
5. Наведіть приклади установчих документів суб'єктів господарювання та розкрийте їх зміст?
6. Назвіть та поясніть етапи державної реєстрації суб'єкта господарювання?

Ключові терміни:

Учасник господарських відносин, суб'єкт господарського права, суб'єкт господарювання, господарська правосуб'єктність, господарська компетенція, споживач, державна реєстрація, припинення суб'єкта господарювання, ліквідація суб'єкта господарювання, реорганізація суб'єкта господарювання, злиття, приєднання, поділ, виділ,

юридична особа, фізична особа – підприємець, фіктивне підприємництво, установчі документи, статут, засновницький договір, модельний статут.

Практичні завдання:

1. Здійсніть аналіз та узагальнення практики розгляду судами спорів, пов'язаних з оспорованням відмови органу державної реєстрації факту реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

2. У лютому 2017 року державний реєстратор відмовив у реєстрації в якості фізичних осіб – підприємців: 17-річному громадянину України, 24-річному громадянину Польщі та 18-річній особі без громадянства, посилаючись на те, що згідно з чинним законодавством України ці особи не вправі займатися підприємницькою діяльністю. Чи правомірні дії державного реєстратора? Відповідь поясніть. Складіть схему дій заінтересованого суб'єкта для державної реєстрації його як фізичної особи – підприємця.

3. До кого із перелічених суб'єктів господарювання не застосовуються положення Кодексу України з процедур банкрутства?

1) до індивідуальних підприємців; 2) до фермерських господарств; 3) до казенних підприємств; 4) виробничих кооперативів.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Кодекс із процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018. № 2597- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>

5. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

6. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

7. Боліла Р. Неприбуткові установи та організації. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2014. № 21. С. 11-23.

8. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

9. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

10. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.

11. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.

12. Квасніцька О.О. Державна реєстрація суб'єктів господарювання як інститут господарського права. *Юридичний вісник*. № 3. 2007. С. 34-38.

13. Кочин В. Саморегулювальна організація: поняття та ознаки. *Юридична Україна*. 2014. № 9. С. 35-40.

14. Кравець Н. І. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття малого та середнього підприємництва. *Право України*. 2013. № 7. С. 326-332.

15. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

16. Опришко Д. І. Установчі документи юридичної особи як критерії поділу господарських об'єднань на договірні та статутні об'єднання підприємств. *Право України*. 2013. № 3-4. С. 430-434.

17. *Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства*. Матеріали круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). К.: Вид-во Ліра-К, 2015. 254 с. URL: <http://lira-k.com.ua/preview/12220.pdf>

18. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

ТЕМА 5.

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВ

Домінуюче місце серед суб'єктів господарювання належить підприємствам. Законодавчий інститут підприємства як суб'єкта господарювання є центральною частиною системи господарського права України, його правовою основою. Тому необхідно звернути увагу на поняття та ознаки підприємства, які розкривають його сутність, з'ясувати, які на сьогодні існують види, організаційно-правові форми і категорії підприємств, розкрити особливості створення та функціонування окремих видів підприємств, розкрити майнову основу їх господарювання. Складність вивчення даної теми полягає в тому, що сьогодні існує подвійність правового регулювання інституту підприємства за нормами Цивільного Кодексу України та нормами Господарського Кодексу України, на що слід звернути особливу увагу при вивченні теми.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття та ознаки підприємства, його основні цілі та види.
2. Організаційна структура підприємства, особливості його управління майнова основа діяльності.
3. Правове становище підприємств державної форми власності (державні комерційні та казенні підприємства).
4. Загальні засади правового статусу підприємств комунальної форми власності (поняття, особливості створення та діяльності). Спільні комунальні підприємства.
5. Підприємства колективної власності: поняття, види, особливості.
6. Приватні підприємства: поняття та особливості правового статусу. Фермерське господарство.
7. Особливості правового становища інших видів підприємств (інноваційні підприємства, асоційовані підприємства, підприємства за участю іноземного інвестора).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Дайте визначення поняття підприємства за нормами Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України? Як вони співвідносяться між собою?
2. Назвіть види підприємств залежно від форм власності, передбачених в Господарському Кодексі України.

3. Розкрийте спільні та відмінні риси між комунальним та державним підприємством.
4. Що таке унітарне підприємство? Наведіть приклади унітарних підприємств?
5. Дайте визначення корпоративного підприємства та назвіть приклади таких підприємств? Поясніть особливості використання терміну «корпорація» згідно цивілістичних підходів та господарсько-правових підходів.
6. У яких випадках може створюватися казенне підприємство?
7. Які підприємства є іноземними підприємствами та підприємствами з іноземними інвестиціями? Дайте визначення іноземної інвестиції.
8. Назвіть особливості господарської діяльності державних комерційних підприємств?
9. Поясніть мету створення спільних комунальних підприємств?
10. Які особливості створення та діяльності характерні для дочірнього підприємства?

Ключові терміни:

Підприємництво, підприємство, приватне підприємство, державне підприємство, комунальне підприємство, спільне комунальне підприємство, колективне підприємство, комерційне підприємство, казенне підприємство, унітарне підприємство, корпоративне підприємство, дочірнє підприємство, асоційоване підприємство, виробничий кооператив, споживчий кооператив, обслуговуючий кооператив, фермерське господарство, іноземне підприємство, підприємство з іноземними інвестиціями, інноваційне підприємство.

Практичні завдання:

1. Розробіть статут державного підприємства та розкрийте особливості затвердження статуту такого підприємства.
2. Складіть схему дій по створенню підприємства з іноземною інвестицією. Поясніть можливі форми здійснення іноземних інвестицій.
3. У 2017 році акціонерне товариство «Оріон» створило дочірнє підприємство «Орхідея». Згідно статуту вищим органом управління дочірнього підприємства «Орхідея» є власник, а саме акціонерне товариство «Оріон». У 2019 році акціонерне товариство «Оріон» було визнано банкрутом у встановленому законом порядку. В ході проведення ліквідаційної процедури було здійснено звернення стягнення на частину майна дочірнього підприємства «Орхідея», пропорційну частці АТ «Оріон» у статутному капіталі дочірнього підприємства.
Чи є рішення про звернення стягнення на майно дочірнього підприємства правомірним? Які наслідки настають для дочірньої компанії у випадку визнання материнської компанії банкрутом? Як здійснюватиметься управління дочірнім підприємством у випадку визнання АТ банкрутом? Які нормативно-правові акти передбачають звернення стягнення на частину майна юридичної особи за боргами учасника?
4. Вирішіть тестові завдання.
  - 4.1. До корпоративних підприємств не належать?
    - 1) державні підприємства; 2) кооперативні підприємства; 3) підприємства, що створюються у формі господарського товариства; 4) підприємства, засновані на приватній власності двох або більше осіб.
  - 4.2. Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства корпоративні та?
    - 1) комерційні; 2) унітарні; 3) ординарні; 4) кооперативні.
  - 4.3. Підприємство, яке створюється у галузях народного господарства, в яких за умовами господарювання неможлива вільна конкуренція товаровиробників чи споживачів є?
    - 1) орендне підприємство; 2) комунальне підприємство; 3) казенне підприємство; 4)

приватне підприємство.

4.4. Підприємство, створене відповідно до вимог Господарського кодексу, визнається підприємством з іноземними інвестиціями, в статутному капіталі якого іноземна інвестиція становить?

1) не менше 5 відсотків; 2) 100 відсотків; 3) не менше 10 відсотків; 4) 50 відсотків.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>

5. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>

6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05. 1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

7. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 45. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>

8. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 12. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>

9. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>

10. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>

11. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>

12. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>

13. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

14. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

15. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

16. Винар Л.В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Л., 2006. 19 с.

17. Винар Л.В. Способи створення юридичних осіб, заснованих державою. *Проблеми вдосконалення правового регулювання щодо забезпечення прав та свобод людини і громадянина в Україні*: Матеріали 5-ї Регіональної міжвузівської наукової конференції (Івано-Франківськ, 16 квітня 2004 року). Івано-Франківськ. 2004. С. 72–75.
18. Галіахметов І. Концептуальні положення про підприємства в умовах розвитку цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 9. С. 32-39.
19. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
20. Зеліско А. Правовий статус фермерських господарств як юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2010. № 5. С. 143-149.
21. Зеліско А. В. Система організаційно-правових форм кооперативів: проблеми адаптації до законодавства ЄС. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 3. С. 14-18.
21. Зеліско А. В. «Підприємницька юридична особа приватного права» як системоутворююче поняття. *Право України*. 2015. № 4. С. 97-105.
23. Зеліско А. В. Типологія підприємницьких юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2016. № 1. С. 144-152.
24. Зозуляк О.І. Про корпорації в світлі проблем класифікації юридичних осіб. *Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 21-22 вересня 2012 р). К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. – С. 79-85.
25. Манзюк В.В. Правовий режим майна інноваційного підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2008. № 9. С. 44-52.
26. Манзюк В.В. Правове забезпечення залучення інвестицій у сферу комунального господарства міста. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. Вип. 35, частина 1. С. 65-70.
27. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2004. 328с
28. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
29. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

ТЕМА 6.

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ. ВИДИ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ.

Визначальними серед комерційних юридичних осіб у сфері підприємництва є господарські товариства, що мають найбільшу значимість і дають велику можливість прояву ініціативи. Поширеність господарських товариств спричинило відокремлення як комплексного правового інституту корпоративного права, норми якого регулюють приватноправові та публічно правові відносини, які складаються у зв'язку з утворенням, діяльністю, ліквідацією господарських товариств, включаючи відносини внутрішньо фірмового характеру. Тому освоєння знань про господарські товариства є надзвичайно важливим для вивчення господарського права загалом, оскільки господарські товариства є основними учасниками господарської діяльності за сучасних умов здійснення господарської діяльності.

При вивченні даної теми студентам основну увагу слід звернути на співвідношення норм Цивільного, Господарського кодексів України в частині регулювання правового статусу господарських товариств, на положення Закону України «Про господарські товариства» з приводу різних видів господарських товариств та Закону України «Про акціонерні товариства», нового Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Історичні передумови становлення господарських товариств у світі та Україні.
2. Поняття, ознаки, види господарських товариств. Установчі документи господарських товариств. Права та обов'язки учасників господарського товариства.
3. Загальна характеристика акціонерного товариства (органи управління акціонерним товариством, правовий режим та джерела формування майна акціонерного товариства, правовий режим дивідендів та акцій).
4. Правове становище товариства з обмеженою відповідальністю. Органи управління товариства з обмеженою відповідальністю.
5. Правове становище товариства з додатковою відповідальністю.
6. Правова характеристика повних товариств.
7. Правова характеристика командитних товариств.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. *Який порядок формування майнової бази господарського товариства?*
2. *Які є види акціонерних товариств? В чому полягають їх особливості?*
3. *Назвіть мінімальний розмір статутного капіталу акціонерного товариства?*
4. *Назвіть органи управління акціонерного товариства та розкрийте їх компетенцію?*
5. *У чому схожість та відмінність акціонерного товариства та товариства з обмеженою відповідальністю?*
6. *У чому схожість та відмінність повного та командитного товариства?*
7. *Назвіть види учасників командитного товариства та охарактеризуйте особливості їх правового статусу?*
8. *Поясніть передумови прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та назвіть новели у правовому статусі товариства з обмеженою відповідальністю.*
9. *Розкрийте значення та особливості діяльності наглядової ради у товаристві з обмеженою відповідальністю?*

Ключові терміни:

Товариство, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, акція, дивіденди, проста акція, привілейована акція, іменна акція, акція на пред'явника, кумулятивне голосування, лістинг, конвертація, командитне товариство, повне товариство, статутний капітал, резервний капітал, власний капітал, установчі збори, бездокументарна форма акцій, лістинг, депозитарій, емітент, засновники, учасники, прибуток товариства, частина активів при ліквідації, участь в управлінні справами товариства, статут, засновницький договір.

Практичні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю органів управління в різних видах господарських товариств.
2. Складіть порівняльну таблицю статутних фондів різних видів господарських товариств.

3. Дві особи – юридична та фізична – уклали установчий договір про заснування публічного акціонерного товариства і здійснили необхідні для проведення підписки на акції дії: зареєстрували в Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку інформацію про підписку на акції, опублікували відповідне оголошення про проведення підписки і провели останню. Однак після закінчення строку підписки виявилось, що підпискою покрито лише 57 % запропонованих акцій.

Які наслідки таких результатів підписки? Чи можна продовжити термін підписки?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>
5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
6. Про практику розгляду судами корпоративних спорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 №13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08> (дата звернення 23.10.2019).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів: Закон України від 23.03.2017 р. № 1984-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 10. Ст. 52. URL: <https://data.rada.gov.ua/laws/show/1984-19> (дата звернення 23.10.2019).
8. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>
9. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
10. Бесянєвич О.А., Мягкий А.В. Корпоративне управління за законодавством України: теоретико-прикладні проблеми: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, 2017. 320 с.
11. Васильєва В. А. Корпорації як суб'єкти корпоративних відносин. Корпоративне право України: підручник. За заг. ред. В. В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2010. 384 с.
12. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
13. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
14. Зеліско А. В. «Підприємницька юридична особа приватного права» як системоутворююче поняття. *Право України*. 2015. № 4. С. 97-105.
15. Зеліско А. В. Типологія підприємницьких юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2016. № 1. С. 144-152.

16. Зозуляк О.І. Про корпорації в світлі проблем класифікації юридичних осіб. *Вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 21-22 вересня 2012 р). К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2012. – С. 79-85.

17. Корпоративне право України: проблеми теорії та практики: монографія /Васильєва В.А. та ін.; Івано-Франківськ, Видавництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2017. 612 с.

18. Кучеренко І.М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: Монографія. К.: Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2004. 328с

19. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беляневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

20. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

21. Федорченко Н.В. Корпоративне законодавство України: адаптація до права Європейського Союзу. *Адаптація корпоративного законодавства України до права Європейського Союзу*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 30 вересня-1 перше жовтня 2016 року). Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2016. С. 254-257.

ТЕМА 7.

ПРАВОВИЙ СТАТУС КООПЕРАТИВІВ

Сучасний розвиток українського суспільства характеризується різноманітністю організаційно-правових форм господарювання, серед яких окреме місце займають кооперативи (виробничі, обслуговуючі, споживчі). Вони є частиною єдиного економічного комплексу країни нарівні з іншими учасниками господарських відносин та згідно норм господарського законодавства належать до підприємств колективної форми власності. Водночас, саме виокремлення колективної форми власності на рівні Господарського кодексу України сприймається неоднозначно в доктрині приватного права. Відтак, виокремлення кооперативів за вказаною ознакою є доволі дискусійним, на що необхідно звернути увагу при вивченні студентами вказаної теми. Кооперативи подібні за своїми ознаками до інших суб'єктів господарювання, зокрема, товариств з обмеженою відповідальністю та повних товариств, разом з тим, мають й ознаки, які дозволяють визначати їх як самостійні суб'єкти господарювання.

При вивченні даної теми основну увагу слід звернути на співвідношення норм Цивільного, Господарського кодексів України, Закону України «Про кооперацію» з приводу правового статусу кооперативу, розглянути ознаки кооперативу як суб'єкта господарювання та як юридичної особи приватного права. Окремо слід дослідити особливості створення та припинення діяльності кооперативів, формування специфічних фондів кооперативу (пайовий фонд, неподільний фонд тощо), розкриття особливостей системи органів управління кооперативом та їх компетенції, а також інші питання, пов'язані з його господарською діяльністю.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття кооперації та її ознаки.
2. Теоретико-історичні передумови становлення кооперативу як самостійного суб'єкта господарювання.

3. Поняття, ознаки, правова основа діяльності кооперативу. Види кооперативів.
4. Поняття виробничого кооперативу. Співвідношення норм Господарського та Цивільного кодексів про виробничий кооператив.
5. Принципи та порядок створення виробничого кооперативу. Фонди виробничого кооперативу, їх значення та особливості формування.
6. Система органів управління виробничим кооперативом та їх компетенція.
7. Особливості господарської діяльності виробничого кооперативу.
8. Підприємства споживчої кооперації: поняття, ознаки, особливості правового становища.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть систему нормативно-правових актів, які регламентують правовий статус кооперативів в Україні?
2. Назвіть шляхи адаптації вітчизняного законодавства в сфері кооперативів до законодавства Європейського Союзу?
3. У чому полягає особливість неподільного фонду виробничого кооперативу?
4. З якого віку особа може вступити до кооперативу та за дотримання яких умов?
5. Чи можуть члени обслуговуючого кооперативу надавати послуги особам, які не є членами кооперативу? Якщо так, то за яких умов?
6. У якому випадку у виробничому кооперативу створюється спостережна рада?
7. Розкрийте особливості припинення кооперативу як суб'єкта господарювання?

Ключові терміни:

Товариство, підприємство колективної форми власності, кооперація, кооператив, виробничий кооператив, обслуговуючий кооператив, споживчий кооператив, пай, неподільний фонд, пайовий фонд, резервний фонд, вступний внесок, членський внесок, цільовий внесок, сільськогосподарський виробничий кооператив, асоційовані члени кооперативу, принципи кооперації.

Практичні завдання:

1. При розробці статуту виробничого кооперативу більшістю засновників було прийнято рішення про створення в кооперативі неподільного фонду і визначений його розмір. В статуті було передбачено, що до моменту реєстрації кооперативу члени кооперативу зобов'язані внести не менше п'яти відсотків пайового внеску, а іншу частину - на протязі двох років з моменту реєстрації кооперативу. Також, було передбачено, що на випадок смерті члена кооперативу спадкоємці не мають права вступу до кооперативу, їм лише виплачується вартість внесеного паю.

Ознайомившись з протоколом загальних зборів, орган державної реєстрації відмовив в реєстрації цього кооперативу. Чи правомірна відмова в реєстрації кооперативу? Відповідь поясніть.

2. Чисельність членів виробничого кооперативу не може бути меншою, ніж: 1) 2 особи; 2) 3 особи; 3) 10 осіб; 4) 5 осіб.

3. Вищим органом управління кооперативом є: 1) ревізійна комісія; 2) загальні збори; 3) виконавчий директор; 4) правління.

4. Майновий поворотний внесок члена (асоційованого члена) кооперативу у створення та розвиток кооперативу, який здійснюється шляхом передачі кооперативу майна, в тому числі грошей, майнових прав, а також земельної ділянки – це: 1) пай; 2) частка; 3) акція; 4) цільовий внесок; 5) дивіденди.

5. Чотири особи домовилися між собою про утворення виробничого кооперативу з можливістю прийняття до його складу інших учасників. При цьому засновники кооперативу в його статуті встановили додаткові вимоги до учасників кооперативу та правління кооперативу щодо громадянства, постійного проживання на території України, наявності профільної освіти, пов'язаної зі специфікою діяльності кооперативу, віком та статтю. Проаналізуйте наведену ситуацію?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>
5. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10.04.1992 № 2265- XII. *Відомості Верховної ради України*. 1992. № 30. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12>
6. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України від 17.07.1997 № 469/97-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1997. № 39. Ст. 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр>
7. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
8. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
9. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
10. Загнітко О., Малига В. Правовий статус підприємств колективної власності. *Право України*. 2005. № 2. С. 43-47.
11. Зеліско А.В. Забезпечення системності у правовому регулюванні статусу обслуговуючих кооперативів. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 3 (11). С. 74-81. URL: http://www.vru.gov.ua/content/article/visnik11_07.pdf
12. Зеліско А. В. «Підприємницька юридична особа приватного права» як системоутворююче поняття. *Право України*. 2015. № 4. С. 97-105.
13. Зеліско А. В. Типологія підприємницьких юридичних осіб приватного права. *Право України*. 2016. № 1. С. 144-152.
14. Зеліско А.В. Проблеми адаптації правового статусу кооперативів до законодавства ЄС. Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Компаративістські читання». Київ, 2009. С. 118-122.
15. Зеліско А.В. Правовий статус споживчих товариств: монографія. Івано-Франківськ: Сімик, 2011. 184 с.
16. Зубатенко О. Деякі аспекти правового статусу кооперативу як учасника господарських відносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 9 (165). С. 80-82.
17. Зубатенко О. Правове забезпечення державної підтримки господарської діяльності кооперативів в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 10 (166). С. 141-144.

18. Коверзнев В.О. Господарсько-правовий статус виробничих кооперативів: автореф. дис ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2012. 20 с.

19. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: /О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

20. Похиленко І. Поняття виробничого кооперативу як організаційно-правової форми суб'єктів малого підприємництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 3. С. 89-97.

21. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

ТЕМА 8.

ГОСПОДАРСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ ТА ОРГАНИ ГОСПОДАРСЬКОГО

КЕРІВНИЦТВА.

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.

З метою успішної діяльності підприємства прагнуть об'єднуватися в певні групи, які визначаються в теорії господарського права як господарські об'єднання, які слід відрізняти від господарських товариств, що є підприємствами, а не їх об'єднаннями. Тому при вивченні даної теми студентам необхідно звернути увагу на правову природу такого явища, як господарські об'єднання, виділити їх основні ознаки та особливості. Звернути увагу на норми Господарського Кодексу України, який вперше провів поділ об'єднань підприємств на види та організаційно-правові форми господарських об'єднань, розкрити особливості їх створення та функціонування, а також побудови відносин влади та підпорядкування чи автономного управління в межах таких об'єднань. При цьому необхідно мати на увазі відмінності у підходах до розуміння сутності категорії «корпорація», оскільки положення цивільного та господарського законодавства вкладають різний зміст у відповідне поняття.

Загалом, слід пам'ятати, що господарські об'єднання – це узагальнюючий термін, яким у науці господарського права і у актах господарського законодавства позначаються об'єднання суб'єктів господарювання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, ознаки, види об'єднань підприємств. Відмінність нормативних підходів до розуміння господарських об'єднань.
2. Правова характеристика окремих організаційно-правових форм об'єднань підприємств (асоціації, корпорації, концерни, консорціуми).
3. Правова характеристика державного (комунального) господарського об'єднання.
4. Поняття та ознаки асоційованого підприємства.
5. Поняття, ознаки, види холдингових компаній. Особливості створення, управління та діяльності холдингових компаній.
6. Проблеми вдосконалення правового статусу господарських об'єднань.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Назвіть нормативно-правові акти, що здійснюють правове регулювання господарських об'єднань?
2. Які недоліки щодо суб'єктного складу господарських об'єднань містить чинне законодавство?
3. Назвіть мету створення господарських об'єднань?
4. За якими класифікаційними критеріями поділяються господарські об'єднання?

5. Поясніть категорії «координаційні» та «субординаційні» відносини у господарських об'єднаннях?

6. Назвіть переваги та недоліки законодавчо встановлених господарських об'єднань?

7. Окресліть правовий статус учасника господарського об'єднання?

Ключові терміни:

Об'єднання підприємств, господарське об'єднання, асоціація, корпорація, консорціум, концерн, союз, спілка, проста залежність, вирішальна залежність, холдингова компанія, асоційоване підприємство, картель, пул, синдикат, корпоративний стратегічний альянс.

Практичні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю органів управління в різних видах господарських об'єднань.

2. З'ясуйте питання створення, функціонування, ліквідації холдингових компаній. Хто може бути засновником холдингової компанії, що створюється в процесі корпоратизації та приватизації? Які документи подає засновник холдингової компанії і кому їх скеровує?

3. Декілька підприємств, страхова компанія уклали Генеральний угоду про сумісну діяльність, згідно з умовами якого кожний з учасників втрачає статус юридичної особи, а також незалежність у здійсненні господарської діяльності. Крім того, ця угода регулювала питання назви такого об'єднання, кінцевої продукції, терміну дії. Чи є правомірним укладення такої угоди?

4. Тимчасове статутне об'єднання підприємств для досягнення його учасниками певної спільної господарської мети (реалізації цільових програм, науково-технічних, будівельних проектів тощо) є: 1) консорціум; 2) концерн; 3) промислова група; 4) асоціація.

5. Договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації – це: 1) корпорація; 2) траст; 3) асоційоване підприємство; 4) кооператив.

6. Публічне акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається _____ корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності) – це: 1) холдингова компанія; 2) асоційоване підприємство; 3) промислово-фінансова група; 4) асоціація.

7. Державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворене у державне акціонерне товариство, _____ відсотків акцій якого належать державі, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України: 1) 100; 2) 75; 3) 50; 4) 25.

8. Державна холдингова компанія – це холдингова компанія у формі акціонерного товариства, не менш як _____ відсотків акцій якого належить державі: 1) 100; 2) 75; 3) 51; 4) 50.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>
5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
6. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15.03.2006 р. № 3528-IV. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 34. Ст. 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15>
7. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 № 210/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93>
8. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
9. Бейцун І. В. Об'єднання юридичних осіб в цивільному праві: порівняльно-правовий аналіз / Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес, сімейне право; міжнародне приватне право». Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2006. 18 с.
10. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
11. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
12. Джуринський В. О. Правове становище господарських об'єднань в Україні: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 224 с.
13. Гончарова І. Холдинг у країнах перехідної економіки як специфічне об'єднання підприємств. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 7. С. 13–15.
14. Грудницька С.М. Правовий статус об'єднань підприємств у промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.04. НАН України: Інститут економіко-правових досліджень. Донецьк, 1997. 24 с.
15. Задихайло Д.В. Холдингові об'єднання як форма концентрації економічної влади: правові позиції. *Юрист України*. 2013. № 4. С. 50-57.
16. Ібрагімова Н.В. Правові аспекти створення холдингу. *Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-й річниці створення Донецького національного університету та 30-й річниці створення кафедри господарського права Донецького національного університету (м. Вінниця, 14–15 травня 2015 р.)* / за заг. ред. проф., д-ра юрид. наук А. Г. Бобкової; Донецький національний університет. Вінниця: ДонНУ, 2015. С. 158 – 161.
17. Ібрагімова Н.В. Холдинг як суб'єкт господарювання з особливим статусом. *Університетські наукові записки*. 2013. №3. С. 271-276.
18. Ибрагимова Н. Понятие холдинга как участника отношений в сфере хозяйствования. *«Legea şiviată» (Respublica Moldova)*. 2015. №5/4. С. 27-31.
19. Кравець І.М. Правове становище суб'єктів організаційно-господарських повноважень: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 240 с.
20. Лукач І.В. Правове становище холдингових компаній: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 240 с.

21. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

22. Рудяга І.М. Холдингові відносини і корпоратизація активів Укрзалізничі. *Legea Si Viata*. Martie 2017. С. 109-112.

22. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.

ТЕМА 9.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На сучасному етапі правове регулювання майнових відносин у сфері господарювання зазнає впливу ряду чинників, до яких належать реформування форм власності, обмеження правових титулів закріплення майна за суб'єктами господарювання, обмеження господарської правосуб'єктності державних підприємств в частині розпорядження майна, дематеріалізація цінних паперів, реформування законодавства та відносин у сфері приватизації та оренди цілісних майнових комплексів державних та комунальних підприємств тощо. Перелічені та інші чинники впливають на особливості формування майна суб'єктів господарювання.

При вивченні вказаної теми необхідно з'ясувати, що розуміють під правовим режимом майна суб'єктів господарювання в теорії господарського права, структуру цього майна, порядок його набуття, використання і вибуття з компетенції суб'єкта господарювання, порядок можливого звернення щодо нього стягнення кредиторів.

Основою правового режиму майна суб'єктів господарювання виступає право власності та речові права осіб, які не є власниками. Необхідно звернути увагу на такі характерні для господарського права інститути як право господарського відання та оперативного управління, а також на інші речові права, передбачені цивільним законодавством, зокрема, право володіння, право користування. Крім того, особливу увагу при підготовці вказаної теми необхідно звернути на особливості використання природних ресурсів у сфері господарювання та прав інтелектуальної власності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Сучасні тенденції регулювання майнових відносин у сфері господарювання.
2. Поняття правового режиму майна суб'єктів господарювання та його характеристика.
3. Правова характеристика права власності як основного речового права у сфері господарювання.
4. Право господарського відання та оперативного управління: поняття, особливості, відмінності у правовому режимі. Інші речові права суб'єктів господарювання (право довірчої власності, право користування).
5. Майно суб'єктів господарювання: поняття, склад (види), порядок формування, вартісна оцінка.
6. Характеристика основних фондів, оборотних засобів, спеціальних фондів, обігових коштів та резервів суб'єкта господарювання.
7. Прибуток (збиток) підприємця як основний узагальнюючий показник фінансових результатів його господарської діяльності.
8. Особливості правового режиму використання природних ресурсів у сфері господарювання.
9. Використання в господарській діяльності прав інтелектуальної власності: основні

положення.

10. Правові засади приватизації державного та комунального майна.
11. Цінні папери у сфері господарювання.
12. Основні способи захисту речових прав суб'єктів господарювання.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Проаналізуйте існуючі у доктрині концепції реформування державної власності (ліквідаційна концепція, комерціалізаційна)?
2. У чому Ви вбачаєте потребу формування в господарському праві та законодавстві конструкцій «право оперативного управління» та «право господарського відання»?
3. Які Ви можете назвати принципи формування комунальної власності у сучасних умовах?
4. Охарактеризуйте дискусійність поняття «право колективної власності»?
5. Охарактеризуйте інститути права довірчої власності та довірчого управління майном та наведіть приклади їх практичного застосування?
6. Порівняйте терміни «приватизація» та «роздержавлення». Наведіть позитивні наслідки та проблемні аспекти процедури приватизації?
7. Що входить до складу майна суб'єктів господарювання?
8. Дайте власне розуміння поняття «товару». Назвіть нормативно-правові акти, у яких використовується поняття «товару».
9. Що у законодавстві та теорії розуміють під поняттям «нематеріальні активи»?
10. Наведіть підстави вибуття майна з володіння суб'єкта господарювання?

Ключові терміни:

Майно, правовий режим майна, нематеріальні активи, основні засоби (фонди), оборотні засоби, товари, кошти, вироблена продукція, послуги, цінні папери, нематеріальні активи, дивіденди, капіталовкладення, дотації, право власності, володіння, користування, розпорядження, право оперативного управління, право господарського відання, право довірчої власності, довірче управління майном, корпоративні права, право приватної власності, право комунальної власності, право спільної комунальної власності, право державної власності, право колективної власності, приватизація, фінансові документи.

Практичні завдання:

1. Назвіть перелік органів, які уповноважені управляти державним майном та розкрийте їх компетенцію.
2. Складіть схему джерел формування майна суб'єкта господарювання.
3. До майна Івано-Франківського державного вищого навчального закладу входить незавершене будівництво спортивного комплексу по вул. Набережній. Будівельна компанія ПАТ «ДляВасбуд» запропонувала керівництву вищого навчального закладу укласти договір міни (бартеру). Умовами такого договору є обмін незавершеного будівництва на певну кількість квартир для професорсько-викладацького складу навчального закладу в будинку, який будівельна компанія збудує за свої кошти на протязі трьох років з моменту укладення договору міни. Ректор учбового закладу звернувся до відповідного фахівця із запитанням, чи відповідає вимогам законодавства такий договір. Проаналізуйте ситуацію та надайте професійну консультацію?
4. У січні 2018 року Міністерство промислової політики України прийняло рішення про виділення з підвідомчого йому казенного підприємства «Укрспецтранс» іншого підприємства. Казенне підприємство «Укрспецтранс» включено до списку підприємств, які не підлягають приватизації. Чи відповідає законодавству таке рішення? Відповідь

обґрунтуйте?

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 12. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>
5. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>
6. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
8. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарювання: Закон України від 11.09.2003. № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
9. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
10. Архангельський Ю. Про ефективність приватизації в Україні. *Економіка України*. 2008. № 9. С. 86-91.
11. Борисенко А.О. Приватизація державного майна України, як спосіб набуття права власності. *Юридична наука та правоохоронна діяльність*. 2006. № 7. С. 20-23.
12. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
13. Глушченко Є. Співвідношення понять «цілісний майновий комплекс» та «майновий комплекс» у доктрині цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 2. С. 13-17.
14. Гузь Є. В. Майнові відносини та їх характерні ознаки. *Бюлетень Міністерства юстиції України: Офіційне видання*. 2013. № 12. С. 112–118.
15. Майданик Р. Речове право: підручник. Київ: Алерта, 2019. 1102 с.
16. Петруня В.В. Поняття та система способів захисту прав суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2019. 20 с.
17. Погрібний Д.І. Деякі питання розмежування понять «реприватизація», «деприватизація» та «визначення приватизації недійсною». *Держава і право*. 2007. № 38. С. 395–399.
18. Подоляк А. Захист прав на чуже майно у сфері господарювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 45-52. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/7/9.pdf>

19. Селіванова І. Використання державного майна в господарській діяльності. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2012. № 1. С. 227-233.
20. Труш І.В. Правовий режим майна комунального унітарного підприємства. *Економіка та право*. 2012. № 2. С. 173-178.
21. Туркот О.А. Рурак В.С. Щодо поняття й ознак майнових відносин в акціонерному товаристві. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 88-96. URL: http://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/01_2018/13.pdf
22. Харитонova О.І. Право господарського відання та право оперативного управління: проблемні питання. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 38. С. 245–249.
23. Харченко Г.Г. Речові права у законодавстві, доктрині та судовій практиці України: дис. докт. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2018. 506 с.
24. Харченко Г.Г. Поділ речових прав у доктрині цивільного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 73-78. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/13.pdf>
25. Шахназарян К.Е. Захист прав на чужі речі за законодавством України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2017. 20 с.
26. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
27. Чубарева Ю.О. Право господарського відання та оперативного управління як речові права юридичних осіб. *Тенденції та пріоритети реформування законодавства України: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. (м. Одеса, 2-3 жовтня 2015 року). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 112 с.
28. Яремова І. В. Момент виникнення права власності на цінні папери. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 223–227.

Модуль 2.

Господарські зобов'язання та договори.

ТЕМА 10

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ У СФЕРІ

ГОСПОДАРЮВАННЯ

Зобов'язальні правовідносини виступають складовою частиною системи господарських правовідносин і є однією з передумов господарської діяльності. Господарське право України регулює майново-господарські та інші відносини суб'єктів господарювання з іншими учасниками відносин у сфері господарювання завдяки застосуванню двох основних нормативно-правових категорій: договір та господарський договір. Тому, насамперед, необхідно з'ясувати співвідношення цих понять. Необхідно виокремити поняття та основні ознаки господарського зобов'язання та господарського договору, визначити їх види, підстави виникнення господарських зобов'язань, а також функції, які вони виконують в господарському обороті. Освоюючи відповідну тему, необхідно враховувати положення цивільного законодавства щодо правового регулювання господарських зобов'язань в частині, неврегульованій господарським законодавством.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття та підстави виникнення господарських зобов'язань.
2. Види зобов'язань (майново-господарські, організаційно-господарські, соціально-комунальні, публічні зобов'язання. Інші види зобов'язань).
3. Виконання господарських зобов'язань.

4. Засоби забезпечення виконання господарських зобов'язань.
5. Припинення господарських зобов'язань.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Як співвідносяться між собою категорії «зобов'язання» та «договір»?
2. Наведіть приклади господарських зобов'язань, що виникають на підставі рішення суду?
3. Розкрийте ознаки організаційно-господарських зобов'язань?
4. Охарактеризуйте правила визначення місця виконання зобов'язання?
5. Перелічіть правові наслідки визнання господарського зобов'язання недійсним?

Ключові терміни:

Зобов'язання, господарське зобов'язання, договір, господарський договір, підприємницький договір, майново-господарське зобов'язання, організаційно-господарське зобов'язання, соціально-комунальне зобов'язання, публічне зобов'язання, застава, завдаток, неустойка, притримання, гарантія, банківська гарантія, публічна гарантія.

Практичні завдання:

1. Складіть таблицю зобов'язань за різними класифікаційними критеріями.
2. Гр. Левченко, що зареєстрований як суб'єкт підприємницької діяльності, придбав у магазині кавоварку «Інд». Через шість місяців проводка загорілася і кавоварка згоріла, пошкодивши при цьому в результаті виникнення пожежі частину меблів, на яких була розташована кавоварка. В результаті пожежі Левченку були заподіяні збитки в розмірі 4800 грн. Левченко звернувся до заводу-виробника з вимогою відшкодувати йому понесені збитки. Завод відмовився задовольнити вимоги, посилаючись на те, що не перебуває з останнім у договірних відносинах, а тому не повинен відшкодовувати Левченку понесені збитки. Яке зобов'язання виникло між сторонами та з яких підстав? Хто повинен відповідати за завдану шкоду? Як буде вирішено справу?
3. Під час розлучення подружжя Марківих, дружина вимагала включення в склад спільного сумісного майна, що підлягає розподілу, усього майна приватного підприємства «Основа», заснованого її чоловіком під час спільного подружнього життя. Мотивувала вона це тим, що в статутний капітал було внесено 120 000 гривень, які в свою чергу були їх спільною сумісною власністю. Чоловік проти цього заперечував, оскільки дружина участі в підприємницькій діяльності не брала, а тому може претендувати лише на половину від внеску в статутний фонд, тобто на 60 000 гривень. Дайте правову оцінку ситуації, що виникла. Які відносини виникають з умови даної задачі?
4. Зобов'язання суб'єкта господарювання, який відповідно до закону та своїх установчих документів повинен здійснювати виконання робіт, надання послуг або продаж товарів кожному, хто до нього звертається на законних підставах, не має права відмовити у виконанні робіт, наданні послуг, продажу товару за наявності у нього такої можливості або надавати перевагу одному споживачеві перед іншими, крім випадків, передбачених законодавством – це?
  - 1) майново-господарські зобов'язання; 2) публічні зобов'язання; 3) організаційно-господарські зобов'язання; 4) соціально-комунальні зобов'язання.
5. Підставами виникнення господарських зобов'язань є?
  - 1) закон або інший нормативно-правовий акт, що регулює господарську діяльність; 2) акт управління господарською діяльністю; 3) господарський договір; 4) всі відповіді є правильними.

6. Цивільно-правові зобов'язання, що виникають між учасниками господарських відносин при здійсненні господарської діяльності, в силу яких зобов'язана сторона повинна вчинити певну господарську дію на користь другої сторони або утриматися від певної дії, а управнена сторона має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку є?

1) майново-господарські зобов'язання; 2) публічні зобов'язання; 3) організаційно-господарські зобов'язання; 4) соціально-комунальні зобов'язання.

7. Зобов'язання суб'єктів господарювання за рішенням місцевої ради за рахунок своїх коштів відповідно до закону створювати спеціальні робочі місця для осіб з обмеженою працездатністю та організовувати їх професійну підготовку є?

1) майново-господарські зобов'язання; 2) публічні зобов'язання; 3) організаційно-господарські зобов'язання; 4) соціально-комунальні зобов'язання.

Список рекомендованих джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

3. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

4. Бервено С.М. Проблеми договірного права України: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2006. 392 с

5. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

6. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

7. Луць В.В. Контракти у підприємницькій діяльності: навч. посібник К.: Юрінком-Інтер, 2008. 586 с.

8. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.

9. Олійник О.С. Особливості правової природи державної гарантії в системі забезпечувальних засобів виконання господарських зобов'язань. *Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 2-3 грудня 2016 р.). Ч. 2. Харків: Східноукраїнська наукова юридична організація. 2016. С. 59-62.

10. Олійник О.С. Теоретико-правові підходи до питання класифікації засобів забезпечення виконання договірних зобов'язань. *Наукове періодичне видання Актуальні питання публічного та приватного права*. № 3 (14). 2016. С. 49-53.

11. Пушай В. І. Уступка вимоги і переведення боргу в цивільних правовідносинах (на матеріалах судової практики): монографія. Харків: Екограф, 2010. 180 с.

ТЕМА 11.

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ (ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ, ФУНКЦІЇ, ДИНАМІКА)

Важливою складовою системи господарських правовідносин і однією з передумов належної господарської діяльності є господарські договірні відносини, а тому договір є

важливою складовою господарського права як галузі права, науки чи навчальної дисципліни. Сьогодні договір може розглядатися у різних ракурсах: як домовленість, як зобов'язання, як правовий документ, як правовий засіб. Кожен із зазначених підходів до розуміння договору є правильним і дозволяє розкрити вказаний правовий інститут з різних точок зору. В умовах ринкової економіки господарський договір слугує основним засобом організації та регуляції відносин у сфері господарювання. Як гнучкий правовий регулятор господарський договір дає змогу враховувати специфіку окремого господарського зв'язку та узгоджувати його з типізованими моделями господарських зв'язків того чи іншого виду в рамках існуючого правового режиму. Таким чином, необхідність належного освоєння студентами засадничих положень про господарський договір є безумовною. В межах підготовки теми необхідно визначити поняття господарського договору, виокремити основні ознаки господарського договору. З огляду на це найбільш важливими в контексті проблем господарського договірного права є розуміння його як домовленості, тобто, дій сторін, спрямованих на досягнення певного правового результату – виникнення господарського зобов'язання та як, власне, зобов'язання, тобто, правовідношення, в якому управненій особі протистойть конкретний зобов'язаний суб'єкт, і де праву однієї особи кореспондує обов'язок іншої.

В ході самостійної підготовки заняття необхідно навчитися правильно класифікувати види господарських договорів, а проаналізувати функції, які вони виконують в господарському обороті.

Також необхідно звернути увагу на динаміку господарських договорів, а саме на особливості їх укладення, зміни та розірвання умов договору. Особливістю укладання господарських договорів є те, що єдиного порядку укладення господарського договору не існує. Тому студенти повинні розрізняти конкурентні та неконкурентні способи укладення господарських договорів, особливості укладення договорів, заснованих на державному замовленні чи на підставі рішення суду.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття та ознаки господарського договору. Функції господарського договору.
2. Класифікація господарських договорів.
3. Порядок укладення, зміни, припинення та розірвання господарських договорів.
4. Особливості укладення господарського договору у конкурентний спосіб.
5. Особливості укладення попередніх договорів, договорів на підставі державного замовлення та за рішенням суду.
6. Організаційно-господарські договори: поняття, ознаки, особливості укладення, зміни та розірвання.
7. Зміст та форма господарських договорів.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Розрийте рівні зв'язків господарського договірного права як системи норм?
2. Наведіть приклади обмеження свободи договору у сфері господарювання.
3. Поясніть значення терміну «норми-приписи» господарського договірного права, наведіть приклади таких норм-приписів?
4. Яким чином забезпечується стабільність господарських договірних відносин у сучасний період?
5. Охарактеризуйте переддоговірну стадію укладення господарських договорів?
6. У чому полягає практичне значення класифікації господарських договорів?
7. Назвіть випадки обов'язкового застосування конкурентних способів укладення господарських договорів із посиланням на конкретні законодавчі норм?

8. У якій формі укладаються договори в сфері господарювання? Чи є модифіковані форми господарських договорів?

9. Поясніть, як змінювалися підходи до розуміння правової природи господарського договору у законодавстві радянського періоду і у сучасний період розвитку українського законодавства?

10. Що розуміють під істотними, звичайними та випадковими умовами господарського договору?

Ключові терміни:

Господарське договірне право, договір, зобов'язання, господарський договір, цивільний договір, регулятивна функція договору, координаційна функція договору, контрольно-інформаційна функція договору, охоронна функція договору, функція планування, планований договір, регульований договір, попередній договір, генеральний договір, корегований договір, організаційний договір, торги, конкурс, аукціон, тендер, оферта, акцепт, протокол розбіжностей.

Практичні завдання:

1. 10 червня 2019 року ТОВ «Радіус» та АТ «Київбудком» уклали договір про розробку заходів щодо реалізації проекту по створенню дитячого навчального комплексу «Дошкільнята та школярі». Договором було передбачено обов'язок сторін сприяти виконанню запланованого проекту, для чого кожна з них взяла на себе обов'язки по збиранню необхідної інформації, визначенню своїх фінансових можливостей, залучення потенційних інвесторів, розробці проектів документів. Договором було передбачено обов'язок сторін чи їх представників не пізніше 10 серпня зустрітися для прийняття остаточного рішення по реалізації запланованого проекту. У тексті договору було передбачено пункт: «договір вважається попереднім та не накладає на його учасників ніяких юридичних обов'язків». Чи відповідає такий договір вимогам, що пред'являються до попередніх договорів? Відповідь поясніть.

2. Суб'єкт підприємницької діяльності Яремко І.С. уклав договір купівлі-продажу деревини з іноземним контрагентом – фірмою «Онотрейд». Договір було укладено англійською мовою, в ньому містилися преамбула із зазначенням повних назв та місцезнаходження контрагентів, предмет договору, кількість та якість товару, ціна товару в доларах США та порядок оплати товару. При цьому останнє застереження договору передбачало, що товар оплачується в грошовій одиниці Євро.

Дайте правовий аналіз ситуації. Назвіть нормативно-правові акти чи міжнародні договори, які регламентують порядок укладення договорів купівлі-продажу з іноземними контрагентами. Чи є належним перелік істотних умов вказаного договору? Чи може в зовнішньоекономічному договорі відрізнитися валюта ціни та валюта платежу (розрахунку)?

3. Громадянин Савкович О.С., будучи власником чотирикімнатної квартири на першому поверсі у центральній частині міста, отримав пропозицію укласти договір оренди з товариством з обмеженою відповідальністю «Репетитор». Проконсультуйте гром. Савковича з приводу наступних питань: які нормативно-правові акти регламентують відносини оренди житлових приміщень? Чи має право фізична особа здавати квартиру в оренду та одержувати орендну плату? Чи необхідно орендодавцю бути суб'єктом підприємницької діяльності?

4. Протягом скількох днів сторона, яка одержала протокол розбіжностей до договору зобов'язана розглянути його і вжити заходів до їх врегулювання?

1) 7 днів; 2) 20 днів; 3) 10 днів; 4) 30 днів.

5. За попереднім договором суб'єкт господарювання зобов'язується укласти основний господарський договір: 1) не пізніше одного місяця з моменту укладення попереднього договору; 2) не пізніше трьох місяців з моменту укладення попереднього договору; 3) не пізніше шести місяців з моменту укладення попереднього договору; 4) не пізніше одного року з моменту укладення попереднього договору.

6. При укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити: 1) предмет, ціну; 2) ціну, строк; 3) предмет, строк; 4) предмет, ціну, строк.

7. Закінчіть правову норму. Угода сторін про наміри (протокол про наміри тощо): 1) визнається попереднім договором і породжує юридичні наслідки; 2) не визнається попереднім договором і не породжує юридичні наслідки; 3) визнається попереднім договором, але не породжує правові наслідки; 4) породжує юридичні наслідки.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

5. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

6. Бєрвєно С. М. Проблеми договірного права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 392 с.

7. Бочкова І. І. Концепція, ознаки та значення господарського договору за законодавством України. *Форум права*. 2011. № 2. С. 111–115.

8. Венедіктова І. В. Реалізація охоронюваних законом інтересів у договірних правовідносинах. *Право України*. 2012. № 9. С. 78-84

9. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

10. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

11. Гаврилiшин А. П., Ошурко С.М. Загальні положення про господарські договори в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. 24. Том 2. 2014. С. 144 – 147.

12. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одиссей, 2012. 640 с.

13. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія /за заг. ред. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.

14. Замрига А. Господарське договірне право як правовий інститут. *Підприємництво, господарство і право*. 2017 № 12. С. 94-97.

15. Малишко В.М., Бородін Є.В. Поняття господарського договору: доктринальний аспект. *Юридичний вісник*. 2014. № 2 (31). С. 115-118. URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2014/statji_n2-31_2014/24.pdf

16. Мілаш В. С. Комерційний договір у господарському праві: теоретичні проблеми становлення та розвитку: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Х., 2008. 430 с.
17. Мілаш В. С. Комерційний договір у контексті сучасних ринкових умов: монографія. Харків: Вид. ФО-П Вапнярчук Н. М., 2007. 440 с.
18. Мілаш В. С. Підприємницький комерційний договір – правова форма опосередкування ринкових відносин. *Вісник Луганської академії внутрішніх справ МВС ім. 10-річчя незалежності України*. 2005. № 1. С. 109-121.
19. Мілаш В. С. До питання про функції підприємницького комерційного договору. *Право України*. 2006. № 2. С. 50-54.
20. Мілаш В.С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 227 с.
21. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 576 с.
22. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беляневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
23. Подоляк С. А. Господарський договір та його юридичні конструкції – недійсність, нікчемність, неукладеність – в сучасних умовах. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 146-150.
24. Попадинець Г.О. Господарський договір в системі господарського права. *Цивільне, підприємницьке, господарське та трудове право. Право.и*. № 2. 2015. С. 136 – 141.
25. Чернега А. П. До поняття договору у сфері господарських відносин. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 197-201.

ТЕМА 12.

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ВИДІВ ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Із зростанням ролі договору як універсальної та найдоцільнішої форми опосередкування ринкових відносин, безумовно, зростає увага й до окремих видів договірних конструкцій, за посередництва яких в сучасних умовах врегульовані господарські правовідносини. Тому, аналізуючи вказану тему, необхідно розкрити правову природу окремих видів договорів у сфері господарювання, з'ясувати їх зміст, права та обов'язки сторін, а також особливості відповідальності сторін за порушення договірної дисципліни.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Правова характеристика договорів на оплатну реалізацію продукції (товарів): договір поставки в сфері господарювання; контрактація сільськогосподарської продукції; договір енергопостачання в сфері господарювання.
2. Правова характеристика договорів на передачу майна в тимчасове користування: оренда майна в сфері господарювання; лізинг.
3. Правове регулювання перевезення вантажів як вид господарської діяльності. Транспортні договори в сфері господарювання: поняття, зміст, особливості (договір перевезення вантажу; транспортна експедиція).
4. Правова характеристика договору підряду на капітальне будівництво.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Розкрийте зміст договору фрахтування судна?

2. Охарактеризуйте особливості чартерного повітряного перевезення та назвіть нормативно-правову базу регулювання?
3. Назвіть істотні умови договору оренди?
4. Охарактеризуйте відповідальність сторін за договором поставки?
5. Визначте поняття та зміст договору лізингу? Назвіть нормативно-правові акти, що регулюють лізингові відносини?
6. Розкрийте зміст поняття «генеральний підряд» у договірних відносинах?

Ключові терміни:

Господарське договірне право, договір, зобов'язання, господарський договір, цивільний договір, договір поставки, договір контрактації сільськогосподарської продукції, договір міни, договір оренди, суборенда, договір лізингу, договір підряду на капітальне будівництво, субпідрядник, договір перевезення вантажу, договір транспортного експедирування, коносамент, транспортна накладна.

Практичні завдання:

1. Начальник депо «Львів» К. уклав договір купівлі-продажу, за яким депо зобов'язувалося передати електровіз підприємству залізничного транспорту загального користування Південної залізниці за договірною ціною, а підприємство зобов'язувалося прийняти електровіз і оплатити за ціною, щодо якої сторони дійшли згоди в договорі. Начальник юридичної служби Львівської залізниці, виявивши даний договір, звернув увагу начальника депо на те, що договір укладений з порушенням вимог чинного законодавства.

Які порушення допущені сторонами при укладенні даного договору? Вирішіть спір по суті даної справи.

2. Договір лізингу, укладений між Приватним підприємством «Мрія» та іншими суб'єктами, передбачав залучення державних коштів, спрямованих на здійснення лізингу. За позовом прокурора про визнання договору лізингу недійсним на тій підставі, що він не був зареєстрований у встановленому законом порядку, господарським судом зазначений договір був визнаний недійсним. Чи правомірне рішення господарського суду? Чи потребує договір лізингу обов'язкової реєстрації? Які правові наслідки недотримання вимог щодо реєстрації договору лізингу?

3. Приватне підприємство «Радон», маючи оригінальний примірник господарського договору на поставку сільськогосподарської продукції з фермерським господарством «Жито», внесло в нього зміни щодо ціни на продукцію. Фермерське господарство «Жито» відмовилось від здійснення поставки за зазначеною у примірнику договору ПП «Радон» ціною. ПП «Радон» звернулося до господарського суду з позовною заявою про спонукання ФГ «Жито» до виконання умов договору поставки.

Яке рішення має постановити господарський суд? Чи встановлено в законодавстві порядок внесення змін до господарських договорів? Якщо так, то розкрийте порядок зміни умов господарського договору, посилаючись на відповідні положення чинного законодавства України.

4. У разі виникнення потреби значно перевищити приблизний кошторис підрядник зобов'язаний своєчасно попередити про це замовника. Якщо підрядник не попередив замовника про перевищення кошторису, то він: 1) зобов'язаний виконати роботу, не вимагаючи відшкодування понесених додаткових витрат; 2) має право на відшкодування додаткових витрат, але з відстрочкою оплати; 3) має право на відшкодування понесених додаткових витрат лише у разі, якщо він доведе необхідність такого перевищення; 4) має право вимагати плати за фактично виконану роботу.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
5. Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997. № 723/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 16. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-вр>
6. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 10.04.1992 № 2269-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-124>.
7. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
8. Алямкін В. Виконання договору поставки. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 4. С. 44–46.
9. Алямкін В. До парадигми інституту поставки у законодавстві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 2. С. 65–68.
10. Банасевич І.І. Теоретико-правові підходи до розмежування споживчого та публічного договорів. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей*. Випуск 43. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2017. С.67-75.
11. Банасевич І.І. Гармонізація приватно-правового законодавства у сфері захисту прав споживачів за дистанційними контрактами. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019. Випуск 51. С. 170-178.
11. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
12. Бервено С. М. Проблеми договірного права України: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 392 с.
13. Беліков О. Лізинг і його правове регулювання у вітчизняному законодавстві. *Юридичний журнал*. 2008. № 5. С. 103–108.
14. Брус С.І. Розвиток ринку лізингових послуг в Україні. *Фінанси України*. 2008. № 11. С. 75–85.
15. Глоба О. Укладення договору поставки: теорія і практика. *Юридичний журнал*. 2005. № 2. С. 40–47.
16. Головка Н.В. Проблеми застосування поняття лізингу відповідно до положень законодавства України та міжнародно-правових норм. *Сучасні проблеми юридичної науки*. Харків, 2008. С. 231–234.
17. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх

та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.

18. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія /за заг. ред. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.

19. Журик Ю. Правова природа та колізійність регулювання орендних відносин за чинним законодавством України. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 4. С. 27–30.

20. Кузьміна М. Умова якості продукції в договорі поставки. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 4. С. 19–22.

21. Мілаш В.С. Перспективи модернізації договірних правовідносин у сфері господарювання: монографія. Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ, 2014. 227 с.

22. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 576 с.

ТЕМА 13.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Важливість теоретичного дослідження господарсько-правової відповідальності зумовлюється потребами правозастосовчої практики та завданнями розвитку господарського законодавства з метою застосування санкцій за правопорушення у сфері господарювання. Господарсько-правова відповідальність має на меті сприяти захисту прав та законних інтересів громадян, організацій та держави і забезпечення правопорядку в сфері господарювання.

При підготовці вказаної теми навчальної дисципліни необхідно з'ясувати основні ознаки та засади господарсько-правової відповідальності, розкрити питання щодо порядку реалізації господарсько-правової відповідальності, визначити її підстави та межі, охарактеризувати основні види господарсько-правової відповідальності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Поняття, ознаки, принципи господарсько-правової відповідальності.
2. Функції господарсько-правової відповідальності.
3. Підстави та межі господарсько-правової відповідальності.
4. Характеристика окремих видів (форм) господарсько-правової відповідальності: а) відшкодування збитків в сфері господарювання; б) оперативно-господарські санкції; в) штрафні санкції в сфері господарювання; г) адміністративно-господарські санкції в сфері господарювання.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ:

1. Визначте основні підстави господарсько-правової відповідальності?
2. Чим відрізняється легальна і доктринальна класифікація господарсько-правових санкцій?
3. Що розуміють під відшкодуванням збитків? Що входить до складу збитків, які підлягають відшкодуванню?
4. Визначте поняття та види неустойки?
5. В яких випадках і в якому порядку застосовується стягнення штрафних санкцій?
6. Що являє собою сплата річних відсотків за порушення грошових зобов'язань?

Ключові терміни:

Відповідальність, господарсько-правова відповідальність, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції, господарське правопорушення, вина, форс-мажор, претензія, антидемпінгові заходи, адміністративно-господарський штраф.

Практичні завдання:

1. Складіть схему видів господарсько-правової відповідальності залежно від структури правопорушень, за обсягом відповідальності правопорушника та залежно від видів зобов'язань.

2. У вигляді таблиці наведіть приклади адміністративно-господарських санкцій за види правопорушень у сфері господарювання.

3. Витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною у господарському законодавстві – це: 1) збитки; 2) господарські втрати; 3) штрафні санкції; 4) компенсаційні втрати.

4. Відмова управненої сторони зобов'язання від прийняття подальшого виконання зобов'язання, порушеного другою стороною, або повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням (списання з рахунку боржника в безакцептному порядку коштів, сплачених за неякісну продукцію, тощо) Господарським кодексом віднесено до: 1) оперативно-господарських санкцій; 2) адміністративно-господарських санкцій; 3) штрафних санкцій; 4) штрафних наслідків.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

4. Бобкова А. До питання визначення господарсько-правової відповідальності. *Правничий часопис Донецького університету*. 2008. № 2. С. 3–8.

5. Віхров О. Оперативно-господарські та адміністративно-господарські санкції як засоби забезпечення виконання організаційно-господарських зобов'язань. *Право України*. 2009. № 8. С. 99–105.

6. Гапало С.Ю. Поняття та склад збитків у господарських правовідносинах. *Держава і право*. 2007. № 38. С. 448–454.

7. Демський Е. Співвідношення адміністративної і господарської відповідальності. *Юридична Україна*. 2005. № 9. С. 24-29.

8. Прокопенко Я. Досудовий (претензійний) порядок врегулювання господарських спорів: ретроспектива та тенденції сьогодення / Я. Прокопенко // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 6. – С. 44–46.

9. Рябченко О.П. Правова природа адміністративно-господарських санкцій. *Кримський юридичний вісник*. 2008. № 1 (2). С. 33–39.

10. Синявська Я.С. Поняття, підстави та особливості господарської відповідальності в Україні. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. № 39. С. 169–172.

ТЕМА № 14.

ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ ТА ЗАХИСТ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.

Антимонопольно-конкурентне законодавство характерне для всіх розвинутих країн. Саме законодавство, яке регулює економічну конкуренцію, є однією із складових державного регулювання економіки. Україна з перших років незалежного розвитку розглядає створення передумов для розвитку змагальності в економіці та протидії монополістичним зловживанням як умови формування розвинутої ринкової економіки.

У наш час розвиток інфраструктури, міжнародних торговельних зв'язків та інформаційних мереж неухильно тягне за собою створення і розвиток величезних міжнаціональних компаній, які займають позицію лідера на національному або міжнародному ринку, стають монополістами.

Проблема забезпечення захисту прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності нині набула особливого значення у зв'язку з тим, що на конституційному рівні закріплене право на підприємницьку діяльність та зобов'язання держави щодо захисту економічної конкуренції в підприємницькій діяльності та неприпустимість підприємницької діяльності, спрямованої на монополізацію та недобросовісну конкуренцію.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ:

1. Загальна характеристика антимонопольно- конкурентного законодавства.
2. Поняття та основні принципи економічної конкуренції.
3. Антиконтурентна поведінка у вигляді зловживання монополістичним становищем. Природні та штучні монополії.
4. Антиконтурентні узгоджені дії органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління і контролю.
5. Контроль за концентрацією суб'єктів господарювання.
6. Поняття та прояви недобросовісної конкуренції.
7. Відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України, від 28.06. 1996, ВВРУ 1996.- № 30.-ст.141.
2. Господарський кодекс України, 16.01.2003, Голос України, 2003., 14 березня.
3. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001.
4. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993.
5. Закон України «Про природні монополії» від 20.03.2000.
6. Постанова КМУ «Порядок надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання» від 28.02.2002, № 219.
7. Розпорядження Антимонопольного Комітету України «Методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку» від 05.03.2002, № 49-р.
8. Валітов С., Кузьмін Р. Деякі проблеми розвитку антимонопольного законодавства // Право України. – 1996, № 8.
9. Вознюк А. Що нового в конкурентному законодавстві України. // Бізнес. – 1998, № 36.
10. Дахно І.І. Антимонопольне право. Курс лекцій. – Київ: Четверта хвиля, 1998.
11. Бакалінська О.О. Захист економічної конкуренції: організаційно-правові засади державного управління // Автореферат дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. – Київ. – 2003.
11. Валітов С.С. Правовое регулирование конкуренции в Украине: Монография / НАН Украины. И-т екон.-прав. исследований. – Донецьк. – 2009.
12. Валітов С.С. Конкурентне право України: Навч. Посібник. – К.: Юрінком-Інтер. – 2006.

13. Безух О.В. Проблеми правового регулювання економічної конкуренції в Україні. – Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва. – 2008.

ТЕМА14-15.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН ТА ЦІНОУТВОРЕННЯ.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ.

Правовий інститут банкрутства існує в Україні порівняно недавно, тому на практиці досить часто виникають проблеми при його застосуванні. Банкрутство можна визначити як сукупність матеріально-правових та процесуальних норм. При характеристиці даного питання необхідно розкрити поняття неплатоспроможності та критерії неплатоспроможності. Розкрити правовий статус учасників інституту банкрутства, серед яких необхідно звернути увагу на кредиторів та їх види. Необхідно визначити, що є підставою для застосування банкрутства, виділити основні стадії, з яких складається провадження у справах про банкрутство. Необхідно розкрити суть таких явищ як санація, мирова угода, ліквідаційна процедура.

Питання для самоконтролю:

1. Поняття неплатоспроможності та банкрутства.
2. Учасники інституту банкрутства.
3. Порядок визнання суб'єкта підприємництва банкрутом.
4. Процедури, що застосовуються до неплатоспроможного боржника.
5. Правові наслідки визнання банкрутом.
6. Черговість задоволення претензій кредиторів.
7. Відповідальність за порушення законодавства про банкрутство.

Індивідуальні виступи (реферати):

1. Категорії суб'єктів підприємництва, щодо яких законодавством передбачаються особливості процедури банкрутства.
2. Особливості становлення інституту банкрутства в Україні.
3. Правовий статус арбітражного керуючого.
4. Особливості застосування інституту мирової угоди у процедурі банкрутства.
5. Застосування процедури доарбітражного врегулювання господарських спорів.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України, від 28.06. 1996, ВВРУ 1996.- № 30.-ст.141.
2. Господарський кодекс України, 16.01.2003, Голос України, 2003., 14 березня.
3. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, Голос України, 2003., 12-13 березня.

Література:

1. Господарське законодавство України: правове регулювання господарської діяльності. Збірник нормативних актів, упоряд. Камлик М.І., К., Атіка, 2004.
2. Науково-практичний коментар до Господарського кодексу України, за ред. Мамутова В.К., К.: Юрінком Інтер, 2004.
3. Хозяйственное право, під ред.. Мамутова В.К., К.: Юрінком-Інтер, 2002.
4. Щербина В.С., Господарське право, Підручник, К., Юрінком-Інтер, 2003р.
5. Степанов В.В. Несостоятельность (банкротство) в России, Франции, Англии, Германии. – М.: Статут, 1999.
6. Тітов М.І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти. – Х.: Консум, 1997.

7. Дунь В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні. – Львів: Інститут технології, бізнесу і права, 2000.

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

(2 год.)

Здійснення глибокої структурної перебудови української економіки вимагає істотного збільшення обсягу інвестицій, консолідації всіх джерел інвестування, активізації інвестиційної діяльності. Правове регулювання інвестиційної діяльності викликане необхідністю забезпечення підприємницької діяльності фінансовими коштами, без яких вона не може здійснюватися. При підготовці по вказаній темі необхідно ознайомитися з основними нормативно-правовими актами, які регулюють інвестиційну діяльність в Україні, з'ясувати зміст основних понять інвестиційних відносин, проаналізувати права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності, розкрити мету та шляхи державного регулювання інвестиційної діяльності.

Успішний розвиток економіки України значною мірою залежить від залучення іноземних інвестицій. Україна, як і інші держави, що потребують залучення іноземних інвестицій, має спеціальне законодавство, що регулює іноземні інвестиції. Водночас, норми, що стосуються іноземних інвестицій, містяться у податковому, земельному та інших галузях законодавства. В сучасний період залученню іноземних інвестицій в економіку України заважають часті зміни законодавства та відсутність надійних гарантій захисту для іноземних інвесторів, занадто високий рівень ставок оподаткування, повільні темпи приватизації, складна система ведення бухгалтерського обігу, яка не відповідає міжнародним стандартам. Всі ці чинники необхідно враховувати при аналізі ефективності залучення інвестицій в економіку України.

Питання для вивчення та обговорення:

1. Поняття інвестицій та інвестиційної діяльності. Види інвестицій та форми здійснення інвестиційної діяльності.
2. Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні. Принципи державного регулювання інвестиційної діяльності. Державна експертиза інвестиційних проєктів.
3. Суб'єкти інвестиційної діяльності. Права та обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності. Об'єкти інвестиційної діяльності.
4. Захист інвестицій та гарантії прав суб'єктів інвестиційної діяльності.
5. Категорія іноземного інвестора в законодавстві України.
6. Поняття, види, форми здійснення іноземних інвестицій. Об'єкти іноземного інвестування.
7. Державні гарантії здійснення іноземних інвестицій.
8. Інвестиційні договори: поняття, ознаки, правова природа, динаміка.

Термінологічний словник:

Інвестиція, інвестиційна діяльність, резидент, нерезидент, інвестор, реципієнт, капітальна інвестиція, фінансова інвестиція, реінвестиція, пряма інвестиція, портфельна

інвестиція, національний режим інвестиційної діяльності, спеціальний режим інвестиційної діяльності, інвестиційний договір, корпоративний інвестиційний фонд.

Контрольні питання:

1. Назвіть нормативно-правові акти, які регламентують інвестиційні відносини в Україні.
2. Охарактеризуйте існуючі сьогодні позиції щодо доцільності прийняття Інвестиційного Кодексу України. Висловіть власну позицію з цього приводу. Чи є сьогодні потреба консолідації або кодифікації інвестиційного законодавства?
3. Які обмеження передбачені чинним законодавством щодо можливості іноземних інвесторів інвестувати у вітчизняні об'єкти інвестування.
4. У чому полягає специфіка правового становища іноземного інвестора?
5. Як співвідносяться пряме та портфельне інвестування між собою?
6. У чому полягає корпоративна форма іноземного інвестування?
7. Перелічіть права іноземного інвестора при здійсненні корпоративного інвестування?
8. Назвіть характерні риси інвестиційного договору за участю іноземного інвестора?
9. Чим відрізняються угоди про розподіл продукції від реєстрових договорів, за допомогою яких опосередковується іноземне інвестування?
10. Які правові режими можуть застосовуватися до іноземних інвесторів в разі здійснення ними інвестиційної діяльності на території України?

Завдання.

1. Комунальним підприємством був укладений договір довгострокової оренди торгового центру з приватним підприємством «Трейд». Через декілька років виявилось, що торговий центр потребує значної реконструкції, в тому числі розширення площі шляхом прибудови двох приміщень до будівлі торгового центру. Комунальне підприємство не мало на це відповідних коштів і запропонувало орендарю укласти інвестиційний договір, згідно якого приватне підприємство «Трейд» за результатами інвестування набувало частину будівлі торгового центру у власність. Договір оренди був переукладений у договір дольової участі у реконструкції комунального майна. Після успішно проведеної реконструкції приватне підприємство «Трейд» звернулося для оформлення права власності до місцевого бюро технічної інвентаризації, однак отримало відмову у реєстрації права власності на підставі того, що реєстрація права власності за приватним підприємством «Трейд» не відповідає законодавству про приватизацію державного та комунального майна.

Прокоментуйте ситуацію. Дайте власну юридичну оцінку дій учасників відносин, що виникли і порекомендуйте алгоритм дій приватному підприємству «Трейд».

2. На території Одеської області було створено спільне підприємство за участю іноземного інвестора, що є власником 40 % акцій у спільному підприємстві. Спільне підприємство мало намір займатися видобутком корисних копалин. При визначенні фінансового режиму діяльності підприємства у техніко-економічне обґрунтування були закладені ставки ренти за користування надрами – 10% і податок на прибуток – 20%. У проект було вкладено два мільйони доларів. Після першого року діяльності спільного підприємства у податкове і земельне законодавство були внесені зміни і збільшені ставки податку на прибуток і ренти за користування надрами, а також введені нові ставки експортного мита. Іноземний інвестор звернувся до податкових органів з проханням про

зменшення податкового тягаря до параметрів, вказаних у техніко-економічному обґрунтуванні.

Дайте юридичну оцінку ситуації. Охарактеризуйте державні гарантії здійснення та захисту іноземних інвестицій.

Теми індивідуальних виступів:

1. Обмеження здійснення іноземних інвестицій в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.
2. Види правових ризиків при здійсненні портфельних інвестицій.
3. Правове регулювання девелопменту.
4. Правові форми здійснення інвестиційної діяльності в енергетиці.
5. Інвестування та кредитування: порівняльний аналіз.
6. Державна підтримка інвестиційної діяльності.
7. Тенденції і перспективи розвитку інвестиційного законодавства.

Реферування авторефератів та статей до даної теми:

1. Федорчак О.В. Систематизація законодавчого забезпечення інвестиційної діяльності в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2017. №4(59). С.10-15.
2. Гуренко М.А. Правова природа інвестиційних договорів за участю органів державної влади чи органів місцевого самоврядування. *Вісник південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2013. №7. С.135-142.
3. Веремієнко А.С. Місце та сутність венчурних інвестиційних фондів серед інститутів спільного інвестування в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 6. С. 90-93.
4. Данилюк М.Б. Цивільно-правова характеристика створення корпоративних інвестиційних фондів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки*. 2016. Випуск 1. Том 1. С.105-109.

Список рекомендованих джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. №1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №47. Ст. 646.
5. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999. №1039-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №44, Ст. 391.
6. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №19. Ст.80.
7. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524.
8. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991. № 1540а-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 46. Ст. 616.

9. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
10. Балануца О. Оцінка стану іноземного інвестування в економіку України. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 5. С. 158–161.
11. Белейченко О.Г. Напрями вдосконалення інвестиційної політики в Україні. *Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2008. № 4. С. 404–409.
12. Вайцеховська В.В. Іноземне інвестування в умовах інтеграції України у світову економіку. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 8. С. 55–60.
13. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.
14. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.
15. Гутаревич Н.О. Змішана форма інвестиційної діяльності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 6-2. 2015. С. 32-34.
16. Данилюк М. Б. Корпоративні інвестиційні фонди як учасники цивільних правовідносин: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Навчально-науковий юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, 2019. 259 с.
17. Кафарський В.В. Інвестиційні договори в Україні: поняття, види, зміст, правове регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. наук України Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького, Київ, 2006. 23 с.
18. Клапатий Д.Й. Пайовий інвестиційний фонд як форма спільного інвестування в Україні (цивільно-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Львівський національний університет ім. І. Франка, Львів, 2019. 23 с.
19. Косак В.М. Правове регулювання іноземних інвестицій та міжнародної технічної допомоги: підручник. К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. 308 с.
20. Котик О. Загальнотеоретичні питання захисту прав іноземних інвесторів в Україні. *Юридична Україна*. 2007. № 9. С. 73–77.
21. Котик О. Форми і способи захисту прав іноземних інвесторів. *Юридична Україна*. 2008. № 3. С. 70–74.
22. Майданик Р. Судовий захист прав іноземних інвесторів на нерухомість: державна реєстрація, експропріація, гарантії іноземних інвестицій: оспорування правових актів органів державної влади. *Право України*. 2009. № 9. С. 40–44.
23. Машковська Л. Правова характеристика пайового інвестиційного фонду. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С. 50-54.
24. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
25. Рижикова Н. І. Венчурне інвестування в Україні: реалії та перспективи. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2017. Вип. 185. С. 328-339.
26. Резнікова В. Особливості правового регулювання договорів про спільну господарську діяльність за участю іноземного інвестора. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 10. С. 12–17.
27. Чабан О. Види інвестиційних договорів (контрактів). *Юридична Україна*. 2009. № 4. С. 65–69.

28. Чабан О.М. Інвестиційні договори(контракти): дис. ... канд. юрид. наук. :12.00.03. Львівський національний університет імені Івана Франка. Київ, 2013. 212 с.

29. Федорчак О.В. Проблеми правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Ефективність державного управління*. 2017. Вип.4 (53).Ч.1 С. 80-94.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ПОСЕРЕДНИЦТВО У ЗДІЙСНЕННІ ОПЕРАЦІЙ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Фінансова діяльність у сфері господарювання – це діяльність, пов'язана з обігом коштів (фінансів). За Господарським кодексом фінансова діяльність суб'єктів господарювання є самостійною ланкою національної фінансово – кредитної системи з індивідуальним обігом коштів, що забезпечує покриття витрат виробництва продукції, робіт та послуг і одержання прибутку. При підготовці до семінарського заняття студенти повинні визначити систему фінансових установ на основі аналізу Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», умови їх створення та діяльності.

В умовах ринкової економіки в основі господарської діяльності лежить можливість залучення коштів для фінансування цієї діяльності. При цьому неминучим є звернення до зовнішніх джерел - кредиту. У сучасних умовах кредитування набуло широкого застосування, переросло в кредитно – фінансову діяльність, яка в системі господарювання має вирішальне значення. Студенти повинні визначити форми та види банківських кредитів, умови кредитування. Тому, закономірним є звернення уваги на банки - фінансові установи, функціями яких є залучення у вклади грошових коштів громадян і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків громадян та юридичних осіб. Виконання банками цих функцій в сукупності є банківською діяльністю. В процесі підготовки теми даного семінарського заняття необхідно звернути увагу на законодавство України про банківську діяльність, з'ясувати складові банківської системи України. Слід приділити належну увагу фінансово-правовим аспектам банківської діяльності, формам регулювання банківської діяльності. Особливу увагу слід звернути на питання щодо порядку державної реєстрації банків.

В даній темі особливої уваги заслуговує питання, яке стосується страхування як різновиду фінансової діяльності, а також аудиторської діяльності.

Питання для вивчення та обговорення:

1. Поняття та правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Види фінансової діяльності. Поняття фінансової послуги та її види, поняття фінансової установи.
2. Поняття банківської діяльності. Правова характеристика банківської системи України.
3. Поняття, ознаки банку та його види. Організаційно-правова форма банку. Порядок утворення банку.
4. Операції в сфері банківської діяльності.
5. Правовий статус Національного Банку України. Функції Національного Банку України.
6. Страхування у сфері господарювання (поняття страхування та його види, суб'єкти страхової діяльності, договір страхування).

7. Посередництво у здійсненні операцій з цінними паперами: поняття, види, умови здійснення.
8. Правове становище фондової біржі.
9. Поняття аудиторської діяльності та її види. Правове становище аудитора та аудиторської фірми.
10. Поняття та правова характеристика договору на проведення аудиту.

Термінологічний словник:

Фінансова діяльність, фінансова послуга, фінансова установа, банк, адміністративне регулювання, індикативне регулювання, банківська група, державний банк, кооперативний банк, обіг готівки, рахунок у банку, банківська таємниця, поточний рахунок, акредитив, вексель, інкасове доручення, фондова біржа, аудит, аудиторська діяльність, страхування, брокерська діяльність, дилерська діяльність, андерайтинг, кліринг.

Контрольні питання:

1. *Дайте визначення та характеристику договору банківського рахунку.*
2. *З яких складових частин складається капітал банку?*
3. *Яку інформацію повинен містити статут банку?*
4. *Розкрийте черговість задоволення вимог кредиторів при ліквідації банку?*
5. *Який порядок та підстави закриття рахунків в банках?*
6. *Наведіть приклади обов'язкового та добровільного страхування.*

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України, від 28.06. 1996, ВВРУ 1996.- № 30.-ст.141.
2. Господарський кодекс України, 16.01.2003, Голос України, 2003., 14 березня.
3. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, Голос України, 2003., 12-13 березня.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 року.
5. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 року.
6. Закон України «Про обіг векселів в Україні» від 05.04.2001.
7. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 року.
8. Закон України „Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" від 12 липня 2001 року.
9. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 03.02.2006 р.
10. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 р.
11. Закон України „Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" від 21 грудня 2017 року // Відомості Верховної Ради. -2018. -№9, Ст. 50.

Література:

1. Безклубий І. Операції банку та класифікація цивільних правочинів у банківській діяльності // Право України. – 2002. - №6.
2. Грипюк О.В. Цивільно-правові аспекти майнового страхування в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03 / О.В. Грипюк; Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 20 с.
3. Дроздова Н.В. Договір про надання фінансових послуг у цивільному праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н.В. Дроздова; Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2005. – 22 с.
4. Лепех С. Зміна умов та розірвання кредитного договору: деякі недоліки законодавчого регулювання// Вісник Львівського університету. – Серія Юридична. – 2003. – Випуск 38.

5. Лепех С. Окремі проблеми майнової відповідальності за кредитним договором // Підприємництво, господарство і право. – 2001. - №12.
6. Ніщимна С. Вдосконалення банківської системи України: деякі питання // Право України. – 2001. - №10.
7. Масляєва К. Необхідність розроблення цілісної стратегії розвитку фінансових послуг в Україні // Право України. – 2007. - №7.
8. Д. М. Букатова. До питання систематизації ринків фінансових послуг України // Вісник господарського судочинства. – 2009. - №1. – С.109-115.
9. Дереконь Володимир. Організаційно – правові аспекти вдосконалення аудиторської діяльності в Україні// Підприємництво, господарство і право. – 2006. - №5.
10. Кінашук Лариса. Організація та правове забезпечення діяльності аудиторських фірм в Україні// Підприємництво, господарство і право. – 2006. - №12.
11. Кінашук Л. Особливості правового регулювання діяльності аудиторів та аудиторських фірм як суб'єктів фінансового контролю / Л. Кінашук // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 10. – С. 11–13.
12. Кінашук Л.Л. Права та обов'язки аудиторів та аудиторських фірм: проблеми правового регулювання / Л.Л. Кінашук // Південноукраїнський правничий часопис. – 2008. – № 3. – С. 262–264.
13. Ващенко Ю.В. Банківське право України. – К.: ЦНЛ, 2006.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Функціонування ринкових відносин в Україні зумовило появу нових форм забезпечення потреб господарювання, зокрема здійснення інноваційної діяльності. Основним фундаментальним принципом економічного процвітання будь-якого виробничого підприємства і країни в цілому є постійне здійснення інноваційної діяльності та створення об'єктів промислової власності – основи випуску нової конкурентоздатної продукції, впровадження нової конкурентоздатної технології, що забезпечують одержання надприбутку. Саме ця діяльність спрямована на вкладення інвестицій у створення і використання промислової, інтелектуальної власності, науково-технічної продукції з метою одержання прибутку чи соціального ефекту, що відрізняється підвищеним ризиком у досягненні її результатів.

Сьогодні інноваційна політика держави має на меті об'єднання науково-технічної та інвестиційної політики. Належна інноваційна політика держави є умовою ефективного науково-технічного розвитку країни. Тому дана тема семінарського заняття набуває особливого значення в сучасний період розвитку господарських відносин, а при відповідях на поставлені питання студентам слід характеризувати особливості інноваційної діяльності з врахуванням положень інвестиційного законодавства України.

Питання для вивчення та обговорення:

1. Державна науково-технічна та інноваційна політика, її сутність, цілі та принципи. Пріоритетні напрямки науково-технологічного та інноваційного розвитку України.
3. Поняття інновацій та інноваційної діяльності. Система законодавства про інноваційну діяльність.
4. Інноваційні правовідносини.
5. Основні організаційні форми реалізації інноваційної діяльності (форми кооперації науки, виробництва та фінансових структур): університетсько-промислові дослідницькі центри; технополіси; технопарки; інноваційні інкубатори.

6. Науковий парк: поняття, ознаки, перспективи розвитку.
7. Правова характеристика венчурних підприємств.
8. Правова характеристика договору на створення і передачу науково-технічної продукції як форма реалізації інвестицій у сфері інноваційної діяльності.
9. Заходи щодо стимулювання інноваційної діяльності.

Термінологічний словник:

Науково-технічний прогрес, науково-технічний потенціал, інновації, інноваційна діяльність, технополіси, технопарки, інкубатори, венчурні підприємства, науковий парк.

Контрольні питання:

1. *Які є умови ефективного науково-технічного розвитку країни?*
2. *Які виділяють основні моделі інноваційного розвитку?*
3. *Яка мета державного замовлення у науково-технічній сфері?*
4. *Які стратегічні ідеї здатні забезпечити прорив вітчизняних технологій на світові ринки?*
5. *Назвіть основні критерії виділення пріоритетних напрямів розвитку НТП?*

Завдання.

1. Розкрийте об'єктивну необхідність втручання держави у розвиток науково-технічного прогресу.
2. Складіть проект договору на створення і передачу науково-технічної продукції.
3. Міністерством освіти та науки у визначеному законом порядку було видано свідоцтво про реєстрацію інноваційного проекту в галузі медицини гр. Р. Через півтора року з дня видання свідоцтва МОН анулювало його на підставі недосягнення даним проектом інноваційних показників. Гр. Р. оскаржив дане рішення МОН в господарському суді. Дайте правовий аналіз ситуації.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України, від 28.06. 1996, ВВРУ 1996.- № 30.-ст.141.
2. Господарський кодекс України, 16.01.2003, Голос України, 2003., 14 березня.
3. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, Голос України, 2003., 12-13 березня.
4. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002.
5. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 року.
- Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16 липня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №40.- Ст.363.
6. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011р.
7. Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 р.
5. Постанова Верховної Ради України від 13 липня 1999 року «Про Концепцію науково – технологічного та інноваційного розвитку України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №37. – Ст..336.

Література:

1. Атаманова Ю. Особливості змісту та обігу інноваційних об'єктів / Підприємництво, господарство і право. - № 11. – 2006. – С. 72.
2. Атаманова Ю. Є. Теоретичні проблеми становлення інноваційного права України: Монографія. – Х.: Факт, 2006. – 256 с.
3. Актуальні питання господарсько-правового забезпечення інноваційної політики держави: Монографія / За заг. ред. Д.В.Задихайла. – Х., 2006.

4. Бойко О. Проблеми інноваційного розвитку в промисловості України. // Економіст. – 2004, № 5.
5. Высоцкий. Д. Понятие и правовые признаки инноваций// Підприємництво, господарство і право. – 2006. - №11.
6. Макаренко І. Проблеми інноваційної політики України в умовах реформування економіки. // Економіст. – 2005, №4.
7. Подцерковний О. Правові проблеми фінансування інноваційних проєктів// Підприємництво, господарство і право. – 2006. - №4.
8. Пирожков С. Проблеми прискорення інноваційного розвитку // Економіст. – 2005, № 4.
9. Ришкова Л. Правова природа відносин у сфері інновацій / Л. Ришкова // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 4. – С. 81–83.
10. Сурженко О.А. Правові аспекти інноваційної діяльності / О.А. Сур-женко // Університетські наукові записки. – 2009. – № 1. – С. 161–164.
11. Чистов С.М. Державне регулювання економіки: Навчально-методичний посібник. – К.: КНЕУ, 2002.

ВИКОРИСТАННЯ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Серед видів підприємницької діяльності виділяють комерційну концесію – підприємницьку діяльність, що полягає у наданні однією стороною концесійних відносин другій стороні на строк або без визначення строку права використання на платній основі комплексу належних право володільцеві виключних прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг. Комерційна концесія – це оптимальний засіб забезпечення розширення бізнесу комерційних організацій без тягаря створення філій та дочірніх підприємств у певній місцевості чи навіть на території іншої держави. В межах даної теми необхідно розкрити правову основу використання прав інших суб'єктів господарювання у підприємницькій діяльності, дослідити систему актів законодавства про комерційну концесію, дослідити договір комерційної концесії та його особливості.

Питання для вивчення та обговорення:

1. Поняття комерційної концесії та комерційної субконцесії. Джерела регулювання комерційної концесії.
2. Підстави виникнення агентських відносин. Немонопольні і монопольні агентські відносини
3. Договір комерційної концесії (поняття, ознаки договору, права та обов'язки сторін).
4. Відповідальність сторін за договором комерційної концесії.
5. Припинення комерційної концесії.

Термінологічний словник:

Концесія, комерційна концесія, субконцесія, франчайзинг, агентські відносини, агентський договір, ліцензійний договір, правоволоділець, користувач.

Контрольні питання:

1. Розкрийте співвідношення між комерційною концесією та франчайзингом? Чи це тотожні поняття чи між ними існують відмінності?
2. Назвіть істотні умови договору комерційної концесії?

3. Назвіть тенденції розвитку правового регулювання комерційної концесії в проекті Закону України «Про франчайзинг».

4. Відмежуйте комерційну концесію від відступлення права вимоги.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України, від 28.06. 1996, ВВРУ 1996.- № 30.-ст.141.

2. Господарський кодекс України, 16.01.2003, Голос України, 2003., 14 березня.

3. Цивільний Кодекс України, від 16.01.2003, Голос України, 2003., 12-13 березня.

Література:

1. Брагинский М.И. Договорное право. Книга третья: Договоры о выполнении работ и оказании услуг / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М. : Статут”, 2002. – 1038 с.

2. Цират Г. Франчайзинг и франчайзинговый договор: учеб.-практ. пос. / Г. Цират. – К. : «ИСТИНА», 2002. – 240 с.

3. Сидоров Я.О. Порівняльно-правова характеристика договору комерційної концесії (франчайзингу) та суміжних договорів / Я.О. Сидоров, Л.І. Шеховцева// Вісник Запорізького національного університету . - № 4. - 2010. - С. 118-125. - <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/jur-2010-4/118-125.pdf>

4. Проект Закону України «Про франчайзинг» від 08.11.2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?skl=4&pf3516=8241

5. Свида І. В. Франчайзинг як форма організації бізнесу / І. В. Свида // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки. – 2009. – Вип. 24(1). – С. 191–195.

6. Смілянець І. П. Деякі аспекти договору франчайзингу за законодавством України / І. П. Смілянець // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.apdp.in.ua/v59/69.pdf

7. Дмитришин В. С. Договір комерційної концесії та договір франчайзингу. Співвідношення понять та правова природа / В. С. Дмитришин // Часопис Київського університету права. – 2010. – № 3. – С. 199–203.

8. Бачинський Т. В. До питання про договір комерційної концесії (франчайзингу) та деякі новели його реєстрації / Т. В. Бачинський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2014_810_39.pdf

9. Маланчук Т.В. Щодо співвідношення понять «франчайзинг» та «комерційна концесія» / Т.В. Маланчук, О.С. Віткова. - «Молодий вчений» • № 11 (51) • листопад, 2017 р. – С. 929-933.

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Одним із перших законів незалежної України, спрямованих на забезпечення ринкової орієнтації вітчизняної економіки, розвитку економічної конкуренції, насичення внутрішнього ринку різноманітними товарами, в т. ч. іноземного походження, був Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», що є одним із факторів свідчення пріоритетності даної сфери господарювання для економіки нашої держави. Прагнення України інтегруватися у світове співтовариство в значній мірі залежить від іноземного інвестування, яке має незаперечні переваги перед будь-якими видами економічної допомоги.

Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання - це господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою. В сучасних умовах господарювання значення

зовнішньоекономічної діяльності зростає, а тому слід звернути належну увагу на теоретичні основи зовнішньоекономічної діяльності, проаналізувати сучасні моделі зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання, дослідити питання міжнародної конкурентоспроможності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Для того, щоб належно опанувати дану тему, насамперед, необхідно з'ясувати місце та галузеву належність норм, які регулюють відносини щодо зовнішньоекономічної діяльності, визначити поняття такої діяльності та з'ясувати її сутнісні ознаки, розкрити загальні та спеціальні принципи такої діяльності. Слід значну увагу зосередити на зовнішньоекономічному договорі, який опосередковує відносини між суб'єктами господарювання в даній сфері та розкрити його особливості.

Питання для вивчення та обговорення:

1. Необхідність, сутність, цілі та принципи зовнішньоекономічної політики Української держави. Основні форми, методи, інструменти впливу держави на функціонування зовнішньоекономічного сектору.
2. Поняття зовнішньоекономічної діяльності та її суб'єкти.
3. Принципи та види зовнішньоекономічної діяльності.
4. Ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності.
5. Поняття, зміст та облік зовнішньоекономічних договорів (контрактів).
6. Використання правил ІНКОТЕРМС та розрахунки за зовнішньоекономічними договорами.

Термінологічний словник:

Зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічний контракт, резидент, митний кордон, преференційний режим, ліцензування, квотування, ліцензія, квота, демпінг, давальницька сировина, індикативні ціни, франко-завод, франко-перевізник, правила ІНКОТЕРМС.

Контрольні питання:

1. Дайте визначення і назвіть види зовнішньоекономічної діяльності.
2. Які критерії і порядок оцінки підприємств-резидентів України, до яких при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності застосовується режим сприяння?
3. Назвіть види експортних (імпортних) ліцензій?
4. Хто має право підписувати зовнішньоекономічний контракт?
5. Що таке індикативні ціни і як вони визначаються?
6. Який порядок і термін реєстрації зовнішньоекономічних контрактів?
7. В чому подібність та відмінність умов FOB та CAF?
8. Порівняйте умови CIF та CAF?
9. Що таке інкасо? Які види інкасо Вам відомі?
10. Що таке індивідуальний режим ліцензування?

Завдання.

1. Представництво іноземної компанії опублікувало оголошення в місцевій пресі про те, що візьме в оренду приміщення з метою обладнання його під офіс. Прочитавши оголошення, громадянин Л. звернувся до представництва з пропозицією укласти договір оренди належної йому квартири, в якій він не проживає.

У представництві іноземної компанії Л. пояснили, що з ним не можуть укласти такий договір, оскільки він не є суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Посилаючись на положення Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" згідно з якими суб'єктами цієї діяльності можуть виступати будь-які фізичні особи, які

мають цивільну правоздатність та дієздатність і постійно проживають на території України, Л. вважає відмову безпідставною. Вирішіть спір.

2. ЗАТ "Закарпатвино" уклало договір купівлі-продажу скляного посуду з угорською фірмою. Оскільки на момент укладення угоди сторони не змогли домовитись щодо ціни товару, відповідна умова не була включена до договору.

В день, коли товар повинен був надійти українському контрагенту, останній одержав повідомлення з Угорщини про те, що угорська фірма не вважає себе зобов'язаною доставляти скляний посуд на Україну. Відмова мотивувалась відсутністю згоди щодо ціни, яка за українським законодавством є істотною умовою договору купівлі-продажу. Оскільки не було досягнуто згоди щодо істотної умови, то договір слід вважати не укладеним.

ЗАТ "Закарпатвино" звернулося з позовом до Міжнародного комерційного арбітражу при Торгово-промисловій палаті України. Дайте власну оцінку ситуації.

Теми для індивідуальних виступів:

1. Санкції за порушення законодавства про зовнішньоекономічну діяльність.
2. Правова характеристика товарообмінних (бартерних) операцій
3. Недоліки та переваги зовнішньоекономічного становища України.
4. Захист державою прав та законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.
5. Правова характеристика правил ІНКОТЕРМС.
6. Митне регулювання при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Нормативно-правові акти:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991.
2. Закон України «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті» від 23.04.1994.
4. Закон України «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту» від 22.12.1998.
5. Закон України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну» від 22.12.1998.

Література:

1. Богун В. Правові аспекти здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні// Право України. – 1998. - №4.
2. Винокурова Л. Господарсько–правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності : деякі проблеми// Право України. – 2005. – №10.
3. Вишняков О.К. Правове забезпечення зовнішньоекономічної інтеграції України: монографія / О.К. Вишняков. – Одеса: Юрид. літ., 2007. – 288 с.
4. Задорожна С. Альтернативні способи вирішення спорів, що виникають із зовнішньоекономічних договорів: правове забезпечення на міжнародному рівні / С. Задорожна // Право України. – 2008. – № 10. – С. 98–104.
5. Коліжук О.О. Світові інтеграційні процеси та їх вплив на державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності України / О.О. Коліжук // Економіка і держава. – 2008. – №12. – С. 98–101.
6. Мусієнко В. Щодо законодавчих гарантій іноземних інвестицій// Право України. – 1997. - №3.

7. Облік зовнішньоекономічної діяльності на підприємствах України: теорія, практика, рекомендація: навчальний посібник / Л.О. Кадуріна, М.С. Стрельнікова. – К.: Центр навч. літ., 2007. – 606 с.
8. Пельтек Л.В. Формування механізму державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю в регіоні / Л.В. Пельтек // Економіка та держава. – 2009. – № 4. – С. 83–86.
9. Стеценко Ж.В. Аспекти зовнішньоекономічної політики України / Ж.В. Стеценко // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 49–54.
10. Святоцький О., Захарченко Т., Борисенко І. Окремі питання правового регулювання іноземних інвестицій // Право України. – 1997. - №3.
11. Юрченко С.М. Вирішення спорів у зовнішньоекономічній діяльності / С.М. Юрченко // Наше право. – 2008. – № 2. – С. 94–98.
12. Юшина С.І. Легітимація зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання: поняття та законодавче забезпечення / С.І. Юшина // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 2. – С. 131–137.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.

Реформування соціально – економічного становища в Україні вимагає застосування нових форм регіонального розвитку, що базуються на можливостях регіонів повніше й ефективніше використовувати наявні ресурси і переваги сприятливого економіко-географічного та геополітичного розташування. Найбільш дієвими формами регіональної політики, що застосовуються країнами як з високорозвиненою, так і перехідною економікою, є створення спеціальних (вільних) економічних зон та здійснення комплексу заходів, що проводяться центральними і місцевими органами виконавчої влади шляхом запровадження спеціальних режимів інвестиційної діяльності.

Світовий досвід свідчить, що створення у певних містах або регіонах спеціальних (вільних) економічних зон з установленням пільгового режиму економічної діяльності, стимулювання інвестування в економіку цих територій є одним з ефективних вирішень проблем інвестування. Створення спеціальних економічних зон вільного господарювання спрямовано на вирішення завдань економічного і соціального розвитку різних територій, що розширює можливості торгівлі, науково-технічного співробітництва, реалізації великих інвестиційних проектів, оскільки встановлення в них особливого митного режиму, пільгового порядку оподаткування та інших спеціальних умов створює додаткові стимули.

Окремо слід розглянути питання щодо концесійної діяльності на основі Закону України «Про концесії», який визначає принципи концесійної діяльності, її об'єктний та суб'єктний склад.

Питання для вивчення та обговорення:

1. Поняття спеціального режиму господарювання та його особливості. Види спеціальних режимів господарювання.
2. Поняття спеціальної (вільної) економічної зони та мета їх створення. Види вільних економічних зон. Ознаки спеціальних (вільних) економічних зон.
3. Іноземний досвід створення та функціонування вільних економічних зон.
4. Порядок створення спеціальної (вільної) економічної зони. Суб'єкти спеціальної (вільної) економічної зони.
5. Правове регулювання інвестиційної діяльності в окремих вільних економічних зонах.

6. Правове регулювання інших спеціальних режимів господарювання.
7. Правова характеристика територій пріоритетного розвитку.
8. Шляхи вдосконалення правового регулювання спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку.
9. Поняття, засади, правове регулювання концесійної діяльності в Україні.

Термінологічний словник:

Спеціальний режим господарювання, спеціальна (вільна) економічна зона, офшорна зона, зона прикордонної торгівлі, концесійний договір, територія пріоритетного розвитку, туристично-рекреаційна зона, науково-технічна зона, комплексна виробнича зона, концесійна діяльність.

Контрольні питання:

1. *Дайте визначення поняття «концесія», назвіть її об'єкти та суб'єкти.*
2. *Охарактеризуйте основні правила здійснення концесії.*
3. *Назвіть особливості укладення, змісту та припинення концесійного договору.*
4. *Які види вільних економічних зон передбачені законодавством.*
5. *Що таке територія пріоритетного розвитку?*
6. *Назвіть органи управління територіями пріоритетного розвитку.*

Завдання.

1. Вкажіть приклади створення вільних економічних зон на території України та їх нормативно-правове забезпечення.
2. Вкажіть, які території входять до переліку офшорних зон.
3. Назвіть характерні риси концесійної діяльності?

Теми для індивідуальних виступів:

1. Правове значення концепції створення вільних економічних зон в Україні.
2. Загальні засади створення і функціонування вільних економічних зон.
3. Органи управління на територіях спеціальних (вільних) економічних зон.
4. Правове регулювання концесійної діяльності України.
5. Особливості здійснення господарської діяльності в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації.
6. Правова характеристика виключної (морської) економічної зони України в контексті здійснення господарської діяльності.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України, від 28.06. 1996, ВВРУ 1996.- № 30.-ст.141.
2. Господарський кодекс України, 16.01.2003, Голос України, 2003., 14 березня.
3. Закон України «Про концесії» від 16 липня 1999 року // Відомості Верховної Ради. - 1999. -№41. -ст.372 (Із змінами і доповненнями).
4. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради.-1992. - №50. -ст.676 (Із змінами і доповненнями).
5. Закон України «Про спеціальну економічну зону «Яворів»» від 15 січня 1999 року.- Відомості Верховної Ради. -1999. -№15. -ст.82.
6. Закон України „Про виключну (морську) економічну зону України" від 16 травня 1995 року//Відомості Верховної Ради. -1995. -№21. -ст.152.
7. Закон України „Про державний кордон України" від 4 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради. -1992. -№2. -ст.5 (Із змінами і доповненнями).

8. Закон України „Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” від 24 лютого 1994 року // Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів № 3395/1997.

9. Закон України «Про господарську діяльність у Збройних Силах України» від 21 вересня 1999 року // Відомості Верховної Ради. -1999. -№48. -ст.408.

10. Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку в Чернігівській області» від 18 листопада 2003 року // Відомості Верховної Ради. -2004. -№10. -ст. 111.

11. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 року // Відомості Верховної Ради. -2000. -№23. -ст.176 (Із змінами і доповненнями).

12. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 6 квітня 2000 року // Відомості Верховної Ради. -2000. -№28. -ст.224.

Література:

1. Бек Ю.Б. Поняття суб'єкта спеціальної економічної зони України // Підприємництво, господарство і право. – 2001. - №7.

2. Бек І.О. Договір (контракт) на реалізацію інвестиційного проекту у спеціальній (вільній) економічній зоні / І.О. Бек // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали ІХ регіональної науково - практичної конференції (13–14 лютого 2003 р.). – Львів. – С. 237–238.

3. Буткевич О.В. Комплексні виробничі зони в Україні як один з типів БЕЗ / О.В. Буткевич // Підприємництво, господарство і право. – 2004. – № 2. – С. 50–51.

4. Буткевич О.В. Органи управління вільних економічних зон України / О.В. Буткевич // Вісник господарського судочинства. – 2003. – № 2. – С. 170–175.

5. Буткевич О.В. Сторони в договорі (контракті) на реалізацію інвестиційного проекту у вільній економічній зоні / О.В. Буткевич // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2003. – № 10. – С. 70–77.

6. Буткевич О.М. Правове регулювання господарської діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.04 / О.М. Буткевич; Київський національний ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 20 с.

7. Буткевич О.В. Правове регулювання господарської діяльності в спеціальних (вільних) економічних зонах: монографія / О.В. Буткевич. – Х.: Пра-во, 2008. – 184 с.

8. Зельдина Е. Особенности налогообложения в условиях специального режима инвестиционной деятельности // Предпринимательство, хозяйство и право. – 2000. - №8.

9. Сіваченко І.Ю., Кухарська Н.О., Левицька М.А. Вільні економічні зони: навчальний посібник. – К.: Дакор; Алеута, 2001. – 480 с.

10. Крупа Л.В. Спеціальний режим підприємницької діяльності у вільних економічних зонах. (комплексне дослідження). Автореферат дис. канд.. юрид. наук. – Х., 2000. – 20 с.

11. Носік В.В. Проблеми здійснення права власності на землю у вільних економічних зонах України // Вісник Київського національного університету ім.. Т. Шевченка. Юридичні науки. – 2001. - №43.

12. Коссак В.М., Бек Ю.Б., Чабан О.М. Науково – практичний коментар до Закону України «Про спеціальну економічну зону туристсько – рекреаційного комплексу типу «Курорт поліс Трускавець». – Львів., 2000.

13. Кухарська Н.О. Вільні економічні зони: навч. посібник / Н.О. Кухарська, М.А. Левицька, І.Ю. Сіваченко. – К.: Дакор; Алерта, 2001. – 480 с.

14. Собакарь А.О. Організаційно-правові засади утворення і функціонування спеціальних економічних зон в Україні: монографія /А.О. Собакарь.–Донецьк:ДІВС МВС України, 2004. – 184 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Законодавчі акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1994 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 № 436 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435 – IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Закон України від 15.05.2003 № 755– IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/755-15>
5. Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 № 1087- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 5. Ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05. 1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
7. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 № 973- IV. *Відомості Верховної ради України*. 2003. № 45. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>
8. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 12. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19>
9. Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 № 185-V. *Відомості Верховної ради України*. 2006. № 456. Ст. 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16>
10. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09. 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17?find=1&text=>
11. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2018. № 13. Ст. 69. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>
12. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991. № 1576-XII. *Відомості Верховної ради України*. 1991. № 49. Ст. 682. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
13. Про Загальнодержавну Програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС: Закон України від 18.03.2004. № 1629-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 29. Ст. 367. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>
14. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991. №1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №47. Ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
15. Про угоди про розподіл продукції: Закон України від 14.09.1999. №1039-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №44, Ст. 391. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-14>

16. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996. № 93/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. №19. Ст.80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>
17. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2010. № 40. Ст. 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
18. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України від 10.09.1991. № 1540а-XII. *Відомості Верховної Ради*. 1991. № 46. Ст. 616. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540a-12>
19. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
20. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>
21. Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій: Закон України від 09.04.2004 р. № 1676-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 32. Ст. 84. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15>
22. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20. Ст. 166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
23. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999. № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14>
24. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992. № 2673-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 50. Ст. 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>
25. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001. № 2664-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. Ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
26. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999. № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
27. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7.12. 2000. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. 9 лютого. № 5–6. Ст. 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
28. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012. № 5178-VI. *Відомості Верховної ради України*. 2013. № 39. Ст. 517. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>
29. Про цінні папери і фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006. № 3480. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
30. Про страхування: Закон України від 07.03.1996. № 85/96. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 18. Ст. 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
31. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 9. Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

32. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>
33. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991. № 959-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. Ст. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
34. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991. № 1956-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 10. Ст. 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1956-12>
35. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014. № 1207-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>
36. Про природні монополії: Закон України від 20.04.2000. № 1682-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 30. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>
37. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993. № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12>
38. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001. № 2210-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>
39. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996. № 236/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр>
40. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007. № 877-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 29. Ст. 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
41. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарювання: Закон України від 11.09.2003. № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 9. Ст. 79. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15>
42. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012. № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 3. Ст. 23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
43. Про ціни та ціноутворення: Закон України від 21.06.2012. № 5007-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 19-20. Ст. 190. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17>
44. Кодекс із процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018. № 2597- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>

НАВЧАЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ ТА ПОСІБНИКИ:

1. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. За ред. В.С. Щербини. К.: Юрінком Інтер, 2013. 528 с.
2. Вінник О.М. Господарське право: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл. К.: Правова єдність, 2009. 766 с.

3. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
4. Господарське право: підручник/ О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, А.В. Смітюх та ін.; За ред. О.П. Подцерковного. Х.: Одіссей, 2012. 640 с.
5. Господарське право України. навч. посібник / За заг. ред. С.В. Несиної. К.: Центр учбової літератури, 2012. 564 с.
6. Мілаш В. С. Господарське право: курс лекцій: у 2-х ч. Харків: Право, 2008. Ч.1. 496 с.
7. Мілаш В.С. Господарське право: курс лекцій: у 2-х ч. Харків: Право, 2008. Ч. 2. 336 с.
8. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України: / О.А. Беяневич, О.М. Вінник, В.С. Щербина / за заг. ред. Г.Л. Знаменського, В.С. Щербини. К.: Юрінком-Інтер, 2012. 776.
9. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2008. 264 с.
10. Щербина В. С. Господарське право: підручник. 5-те вид., переробл. та допов. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 600 с.